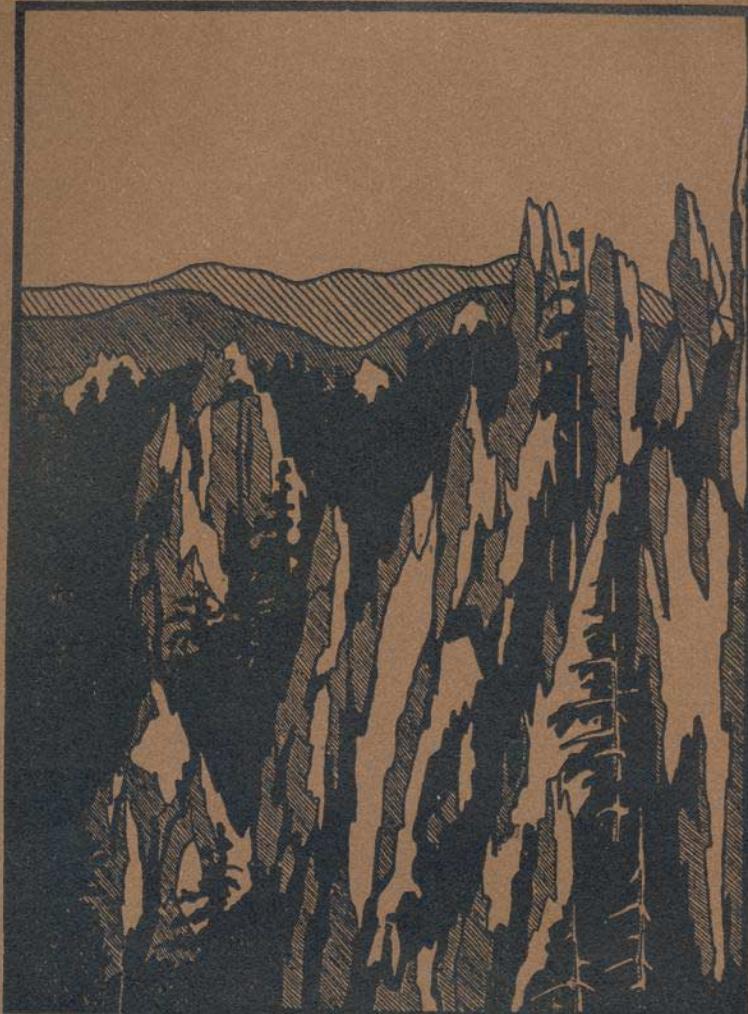

Poštarina plaćena u golevam

H R V A T S K I
PLANINAR

GLASILO HRVATSKOGA PLANINARSKOGA DRUŠTVA

GOD. 1932.

BROJ 10.

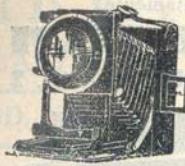
HUBERTUS KABANICE

NEPROMOČIVE PROTI KIŠE

PRAVA ZAŠTITA PLANINARA

U NAŠIM PRODAVAONAMA

OD DIN 200–340

FOTO-APARAT I MATERIJAL

kupit ćete najjeftinije kod tt.

GRIESBACH & KNAUS

JURIŠIĆEVA ULICA BROJ 1

ZAGREB

gdje dobijete besplatno i stručnu uputu u snimanju planina

Kod planinarenja uvijek

Hansaplast
brzi ovoj

Čovjek se lako povredi ili ogrebe.
Nosite zato uvijek sa sobom
Hansaplast — brzi ovoj. Za neko-
liko sekunda on je namješten; a za-
dovoljava svim higijenskim zahtjevima,

bez da Vam smeta u kretanju.
Hansaplast je rupičast Leukoplast
sa kompresom od mulla za desinfek-
ciju. Zahljevajte izričito Hansaplast
i pazite da li je rupičast

Planinari i skijaši

upotrebljavaju često kod svojih izleta i prema potrebi i prije odlaska

NIVEA-CREMU
NIVEA-ULJE

Oni time umanjuju pogibao neugodnih opeklina od sunca
i ledenjaka, a štite svoju kožu od utjecaja oporog vremena.

Dobivaju zdravi i prekrasni tamni športski
izgled. Radi svoje sastojine koži srođnog
Eucerita, koji se ne nalazi u nijednom dru-
gom sredstvu za njegu kože, prodire Nivea
Creme i Nivea ulje duboko i temeljito u kožu.

JUGOSL. P. BEIERSDORF & CO. d. s. o. j., MARIBOR

SLJEME

TOMISLAVOV DOM

Dobro opskrbljena planinarska kuća sa 26 soba i 52 kreveta. — Cijena za
članove soba sa 1 krevetom Din 15.—. Na zajedničkom ležaju Din 10.—.

Iznajmljuju se sobe i za dulji boravak. — Autobus do planinarske kuće.

Predbilježbe i informacije primaju se u poslovnici

HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA

SREDIŠNICA ZAGREB, SAMOSTANSKA ULICA 2a.

Telefon 65-01

Poštanski pretinac 382

Za sunca ili kiše uvijek dobre rezultate zajamčuje

KODAK VERICHROME FILM KODAK d.s.o.j. ZAGREB, Zvonimirova ul. 2

LEŽALJKE

I. vrsta Din 95-

II. vrsta Din 128-

POGORELC ZAGREB, Jelačićev trg 11

FRKOVIC i DRUG
ZAGREB MESNIČKA 5.

JESENSKY i TURK

ZAGREB

JURIŠČEVA ULICA BROJ 1

preporuča:

SVU OPREMU

ZA PLANINARE

TURISTE I

ŠPORTAŠE

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA

GOD. XXIII.

LISTOPAD 1932.

BROJ 10.

DR. JOSIP FLEGER:

SARAJEVO

TRESKAVICA

(Svršetak)

Okolina jezera

Iz Kozje Luke vodi put uz Šišan, koji je s ove strane dosta strm i obrastao bukovom šumom, dok mu hrbat sačinjava obla visoravan, prekrita bujnom travom, bogatom alpskom livadnom vegetacijom i tu i tamo porazbacanim grmićima zakržljale smrekovine. On dijeli Kozju Luku od predjela Velikog Jezera u obliku poprečne prečage te dominira kojih 50 m nad površinom jezera. Sastavljen je iz morenske građe s dosta kompaktnim i velikim kamenim oblutcima pa je najdonji rub, dokle su dopirali glečeri iz područja Čabe. U Kozjoj Luci morenskih naslaga nema. Tim svojim položajem zastire Šišan svu jezersku kotlinu kao i sav masiv planine više jezera. Zato se nenadano i otvara upravo veličanstven pogled, kad se uzade na njegov hrbat, i to na potpuno područje jezerske kotline, tako da će se u prvi čas malo tko snaći očaran ljepotom ovog prizora.

Sa svih strana, dokle oko dogledati može, vidi se planinski sklop, razredan u nekolike skupine između sebe odijeljene usjecima na oko različitog smjera. Ljepota oblika izražena je ovdje u masivnosti pojedine skupine, jer se nigdje ne ističu smjeli dolomitni oblici, kako je to na pr. na Prenju. Ali zato ova masivnost nije ni u najmanjoj mjeri monotona, kao što je to slučaj na planinama bosanskog sredogorja, jer je krš izduben usjeklinama, koje iz raznih pravaca silaze u dno kotline. S lijeva je ova kotlina ograda na lančastim stijenama Suhe Lastve (2003 m), koja se nadovezuje na spomenutu Siljevicu, da onda iza svog izbočenog kuka prede u Čabenske stijene (2088 m), koje su poprečno položene na smjer stijena Suhe Lastve. Uporedo sa ovim reljefom a na samom njegovom podnožju pruža se šira usjeklina zvana Nikolino Ždrijelo, omeđeno s desna mnogo nižim zaobljenim sklopolom Buce Glavica, koje sačinjavaju prednji i središnji dio ove panorame. Ždrijelo je ispočetka široko i dosta strmo, prekrito vrtačama i mnoštvom odronjenog kamenja sa

Suhe Lastve, kasnije se spušta strmo prema Bijelom Jezeru (1691 m) pod spomenute Ćabenske stijene. Iz zaledine Buce Glavica ide druga usjeklina prema dnu kotline, zvana Strug, a omeđena je s lijeva strmim Ljeljenom (1977 m). Tako je jezerska uvala sa svih strana amfiteatralno zatvorena izuzev istočnu, gdje se pruža Šišan. A u dnu uvale odrazuje se u zelenilu svojih obala kao tamno zelena lovkica ulja površina Velikog Jezera (1548 m).

Jezero je ovalnog oblika, dugo 210, a široko 180 m. Pruža se od sjeverozapada prema jugoistoku, gdje su mu obale položene i obrasle lijepom travom. Na svim ostalim stranama, osobito na zapadnoj, ruše se one vrlo strmo u jezero, pa je tu i najveća njegova dubina, koju je Protić označio sa 5.9 m. S juga, gdje završava Nikolina Ždrijelo, ulazi u jezero hladan i jak potoćić iz naviše položenog Platnog Jezera (1680 m) te je jedini pritok, dok ostalu vodu dobiva jezero iz izvora pod svojom površinom. Kroz zaravan na sjeveroistočnoj strani prolazi odvodni potoćić, opkoljen barskim travama i šašem, te se nakon kratkog svog toka gubi u jednoj vrtači pod obroncima Ilijaša. Boja jezerske vode je tamno zelena i to potječe o dbiljaka, kojima je dno pokriveno (potamogeton). Riba u jezeru nema i ako bi one mogle ovdje uspijevati radi dovoljne količine hrane. Kao što je to slučaj na svim visokim kraškim jezerima, tako i ovdje napreduje zatrpanjanje Velikog Jezera dosta brzo, jer se stalno odronjavaju sa strmih točila mase kamenja i ispunjavaju njegovo dno, koje je po nekim znacima moralo biti mnogo dublje, nego što je danas. Što oku osobito godi pri ovom trenutačnom pogledu s leđa Šišana, to je kontrast zelenila jezerske kotline prema sivim kompaktnim vapnenačkim oblicima, prekritim ispresijecanim plohamama klekovine, između koje se po uvalama, vrtačama i po strmim točilima njihove pozadine bjelasaju raznolike plohe bijelih snježanika.

Kako je vrijeme poodmicalo, moradosmo požuriti, da za vremena stignemo pod Ilijaš, gdje smo naumili ručati. Obišavši i nekolike velike vrtače uspesmo se brežuljastim padinama na sjevernoj strani jezera i doskora stigosmo pod najužniji, trouglasti izdanak grupe Ilijaša, ispod koga se nalazi poznato Ilijaško vrelo. Ovdje iskoristimo priliku, da pobliže upoznamo okolinu ovih Ilijaških Barica, koje treba razlikovati od istoimenih Barica (2079 m), najvišeg vrha u sjeverozapadnom sklopu Treskavice, a nose ovo ime radi vlažnih vrtača, prekritih travom. Dovoljna količina vlage daje ovoj okolini ubav izgled. Uz strmo točilo popesmo se na same stijene povrh Barica, odakle se pruža pogled na svu jezersku uvalu.

Prema sjeveru leži trouglast sklop oštih vrhova, među kojima raspoznajemo prije spomenute Zubove (1702 m), što sablasno strše

u dolinu Hrasničkog potoka. Na njih se nadovezuje i to s lijeva piramidna stijena Oblika (1877 m) tako, da sačinjava sa Zubovima i Ilijasem jednu cjelinu izuzev prekid među Ilijasem i Oblikom, gdje se usjekla poprečna uvala. Ovaj je sklop dosta pust i samo mjestišno obrazao klekovicom. Zato je južna panorama u toliko bogatija, što sjedinjuje sve pojedinosti jezerske doline. Kako je ona otvorena prema istoku, dopire pogled sve do Gole Jahorine, zastrte plavkastom maglicom, ispod koje se zelene brežuljci Crne Rijeke. Desno odatle, a duboko ispod nas prostrla se Kozja Luka, a povrh nje iz strme i lisnate šume strši gol i mamuzast vrh Lupoča. U njezinoj zaledu proviruje pitoma Spasovača s dijelom Vratla (1783 m). Odatle nastaje niz lančastih stijena, koje se odsječeno dižu iz svojih podnožja sastavljenih iz kamenih odronaka, najprije stijene Siljevice, zatim Suhe Lastve, a onda na krajnjem jugozapadu sive i kišom izaprane Ćabe. Njima je omeđena jezerska kotlina s juga. Zapadno je zatvaraju Ljeljen (1797 m) i pusta kraška golet Paklenice, ispresijecana uvalama i vrtačama najraznovrsnijeg smjera, radi čega je ona i potpuno neprohodna. Pred ovim cirkularnim reljefom, a duboko ispod nas odrazuju se u zelenilu svoje okoline lakim vjetrom namreškane površine dvaju jezera, lijevo Velikog, a desno Crnog Jezera. Nijedna od bosanskih planina ne može se ni približno mjeriti s ljepotom ove perspektive, gledane sa visova Ilijasa, jer nijedna planina ne sadrži toliko terenskih opreka, toliko raznolikosti kontrasta pustog krša i živog zelenila kao Treskavica na ovome mjestu. Stoga će svaki planinar duboko sačuvati u svom sjećanju ovu rijetko lijepu sliku.

Kako ugledasmo našeg vodiča, gdje se duboko ispod nas penje put ilijaških Barica, osjetimo glad i potrebu, da se i mi spustimo k našem društvu. Nadosmo drugove kraj uprtnjača i pri dobrom teku. Tu ručasmo gaseći žedu hladnom vodom s vrela, koje nikad ne presahne, pa ni ljeti, jer je vezano vjerojatno s bazenom Crnog Jezera. U razgovoru za vrijeme ručka nikla je ideja o izgradnji planinarske kuće naše podružnice »Bjelašnice«. Još pod dojmom ove odluke, a prilično odmorni krenusmo put Crnog Jezera svladavajući olako uspon uz barijeru na zapadnoj strani ovih Barica. Na njenoj najvišoj izbočini ugledasmo oba jezera. Veliko u dubini pod nama, Crno desno u jednoj kamenoj uvali.

Crno Jezero i Oblik

Crno Jezero (1680 m) leži 132 m poviše Velikog u stjenovitom bazenu, gotovo bez ikakve vegetacije na svojim obalama. Dugo je kojih 160, a široko oko 90 m, s najvećom dubinom od 5.9 m. Ovaj

kameni bazen pregrađen je s istočne strane morenskim zemljишtem, gdje su mu obale položenije i obrasle travom, vodenim biljem i preslicom. Inako osim ovog dijela sve je pusto. Boja jezerske vode potječe od mahovine, koja pokriva dno, u čemu se ističe *dicranella squarrosa* Schpr. Ova mahovina karakteristična je za glečerska jezera i hladne alpinske izvore i po tome zaključuje Protić, koji je ova jezera na Treskavici proučavao, da je Crno Jezero glečersko. Na jugoistočnoj strani nedaleko obale nalazi se mali kameniti otočić, u kojem su neki od nas nalazili sličnosti s otokom na Bledu, naravski u minijaturi. Na nepristupačnim stijenama poviše jezera vide se žbunovi šimširike ili žutikovine (*berberis vulgaris*), koju inako ne možemo naći u nizinama južne Bosne. Ona raste samo u točilima visokog gorja.

Ostavljujući jezero imali smo neugodan doživljaj, srećom bez posljedica. Jedan od naše skupine penjući se stazom put sedlaste uvale iznenada se trznu ugledavši pred sobom na korak daljine zmiju. Bio je to mali planinski šargan (riđovka), kojih ovdje oko jezera ima, jer im prija prisustvo vode i absolutna visina. Na jedno mjesec dana prije ovog izleta držao nam je g. Z. predavanje o zmijama otrovnicama i pripomenuo, da se zmija najlakše ubija, ako je uhvatimo rukom za rep i jednim snažnim okretom razbijemo glavu o kamen. Sjetivši se u trenu tog predavanja segnu naš planinar rukom prema repu zmije, ali se u zadnji čas, kad je šargan elegantnom i brzom kretnjom podigao svoju glavu, tako smete, da mu je ruka zastala u zraku i doista bi ga ujeo, da mu nije jedan od nas instinktivno odgurnuo ruke. Pošto ga utukosmo, bi svima jasna razlika teorije i prakse osobito u pogledu ubijanja zmija! — Poskoka ne nalazimo u višim krajevima nego samo u kamenitom predgorju, dok šargan živi na visini od 1500—1600 m, koja mu najbolje prija.

Nato zađosmo u niz uvala među Paklenicama i Ilijašem, koje su među sobom spojene. Kroz njih protječe i to ne uzduž, nego uprijeko, nekoliki potočići, koji izviru ispod Ilijaških strana te se gube u podnožju Paklenica. Radi obilja vode uvale su blage, zelene, s dosta čvrste klekovine. Na sjevernim stranama tih uvala ima prostranih snježnih ploha, neke su duge i do 300 m, a snijeg im je na površini samo nešto mekši, dok je odmah ispod toga tvrd i zbijen. Stoga smo se po tim snježanicima, koso položenim, mogli sklizati kao da imamo na nogama skije. Tako naizmjence hodajući i sklizući se stigosmo u veliku uvalu na južnoj strani Oblika, koja obrnuto od svih spomenutih ima smjer zapad-istok. Ona dijeli Oblik od grupe Ilijaša, a pada koso od istoka ka zapadu i tu završaje u podnožju sklopa Ledenica nekolikim bunarastim i do 10 m dubokim vrtačama. Ove nalazimo još u sklopu ispod Barica i u svima imade

različito debelih naslaga sledenog snijega, osobito na Ledenicama, pa ga seljaci vade i prodaju u Sarajevu.

Sam Oblik gledan iz uvale nije ni malo zanimljiv, te naliči običnom zaobljenom vapnenačkom brdu. Omeđen je dvojim usjeklinama na svom grebenu i to s istoka Ovčijim, a sa zapada Volovskim Ždrijelom. Kroz ova ždrijela omogućen je prelaz u sjeverno predgorje Treskavice, prvim na Lokve, drugim na Jablan-Dolove. Više Volovskog Ždrijela penje se puteljak na Oblik (1877 m), odakle dobivamo ponovno posve drugu sliku o Treskavici. Dok smo dosad u glavnom kretali centralnim masivom planine, bio je oku zastrt sav predjel u jugozapadnom sklopu, a pogotovo cijelo predgorje i niz planina sjeverno od njega. Međutim s ovog mjesta u koliko nestadoše slike predjela oko jezerske uvale, u toliko je taj nestanak nadoknađen u prvom redu vidicima na skup planinskih kosa u području vodomeđe sjeverno od Treskavice, a u drugom redu vidicima na masiv Barica (2079 m). Ove potonje sastoje iz nekoliko među sobom raznoliko povezanih i odijeljenih grupa, vrhunci kojih nose nazive Čardak, Prostrto i Ledenice, a zajedničko im je obilježje pojava strmih stijena, koje se prema sjeveru okomito ruše u samo predgorje. Takav je i Oblik, koji se gotovo vertikalno ruši na svojoj sjevernoj strani stijenom, visokom kojih 200 m, pa nadmašuje sve visove spomenutog predgorja tako, da strši kao nos, odnosno kao neki oblik, po čemu i nosi svoje ime. Kad ga gledamo sa Velikog Polja pod Bjelašnicom, daje on u zajednici sa okolnim sklopovima planine izrazitu sliku Napoleonova lica na odru. On je najdominantnija točka ove okoline, pa ga stoga i vidimo sa svih vrhunaca u okolini Sarajeva, a i obratno s njega se dobro razabire Trebević, Bjelašnica, zatim njena spojka prema Treskavici, zvana Hojta, koja je vodo meda i koja spaja u obliku čvora Treskavicu, Bjelašnicu i Visočicu. Na jugozapadu tamni se masiv Prenja a nešto niže od njega i šumoviti Crvanj nad zloglasnim Morinjem. Onda u skrajnjem sjeverozapadu iza Krvavca, Lovnice i Hranisave naslućuju se slikoviti obrisi Čvrsnice i Plase.

Ispod nas odmah pod podnožjem krečnjaste stijene gledamo kao iz aeroplana uleknut teren, kako se terasasto spušta, okićen na rubovima igličastom šumom, pun vrtača raznolike veličine. To su spomenuti Jablan-Dolovi. Vjetar sjevernjak dobro nas je međutim obrijao, šta više i dosadio nam, pa se drage volje spustismo s Oblika na Volovsko Ždrijelo, koje leži između Oblika i sklopa Ledenica. Ždrijelo opada također terasasto i puno je kamenih odrona i prilično debelih naslaga snijega, tako da je prolaz njime bio dosta naporan. Što se dublje spuštamo, to se sve više pokazuje u svojoj cjelini siva glatka i jedra krečnjačka stijena Oblika, na dva mesta urezana po-

vršnim žlijebom. Svaki planinar, koji dođe na Jablan-Dolove, traži šutke po okolini jablanove, i ako ih na ovoj visini i ne može biti. Međutim ovo ime potječe od biljke »jablan« (*Trollius europaceus*), koji ovdje u izobilju raste u lijevcima vrtača, pa se njegov visoki cvijet, koso nagnut radi svoje težine, lJulja na i malo jačem vjetru.

U jednoj uvali ovih dolova nalazi se planinarska kuća Društva Planinara, koja služi za prelaz sa Treskavice preko Hojte na Bjelašnicu, a kojom se isto tako služe lovci, kad idu na divokoze. Glavno obilježje Jablan-Dolova uključeno je u pojmu blagoga mira, što ga okolica njegova daje. Taj mir krije u sebi nešto legendarno i nema čovjeka, ma bio on ne znam kako rastrojen, koji ne bi postao sudionikom ove tišine i mira. Bijeli oblaci, gonjeni sjevernim vjetrom, plove plavim nebom i nestaju iza piramidne stijene Oblika, jedan za drugim; nigdje nema nikakvog stana niti hajvana, koji bi svojim zvoncima volova prethodnika odavao bar koje živo biće i narušavao ovu dostojanstvenu tišinu, koju kadikad prekine zalutali val vjetra.

Kako je međutim sunce dobrano sišlo zapadu, nije bilo više vremena za plandovanje, koje bi se ovdje beskonačno moglo provoditi, pa se za čas spremisimo, da u lakom usponu predemo šumovito sedlo u podnožju Oblika, te da se mašimo Lokve, planinske livade, na kojoj je nekoć bila planinarska kuća. Usput opet ubismo šargana, ali ovaj put na jednostavniji način s pomoću vatkoga pruta. Od Lokava ruši se teren dosta jako i sav je obrastao šumom, pa su vidici upravo neznatni. Šuma obiluje subalpskim srednjoevropskim vrstama stabala, među kojima ima ilirskog jasena i mnoštvo vrsta acer pseudoplantatusa. Premda na području Treskavice nema prašuma, očuvane su šume dobro i sežu do u nizine, gdje se prostiru divni pašnjaci, natopljeni vodom iz izvora, kojih u gornjim stranama šume ima nekoliko, a od kojih treba spomenuti Malu i Veliku Bugarku. U samom podnožju ovih strana počinju Turovski Čairi, poznati sa svojih košanica i sijena, mnoštva razne livadne vegetacije i mora sitnih skakavaca, koji u jatima pri svakom koraku odskakuju, pa i nehotice nas zabavljaju.

Već smo na domaku sliva Hrasničkog potoka i to u njegovu najdonjem dijelu poviše sela Turova. Nešto na niže od tog mjesta nailazi Željeznica na zapreku u svome koritu u obliku poprečno položene vapnenačke grede. U davna je vremena rijeka tu zapreku slapom prelazila, visokim kojih 15, a širokim kojih 40 m, ali po vremenu izdubila je ona u toj vapnenačkoj stijeni svoje korito u obliku kanjona, dubokog oko 10 m, dosta krivudastog. Kako je tu nastao nagao pad korita, stvorili su se virovi, kojih je erozivna snaga izdubla u kamenu i to u kratkom odstojanju niz okruglih izdubina u obliku kotlova (kazana). U tim se kazanima stvaraju radi velike

Foto: J. Kahn

TRESKAVICA: CRNO JEZERO (1680 m) S LJELJENOM (1997 m).

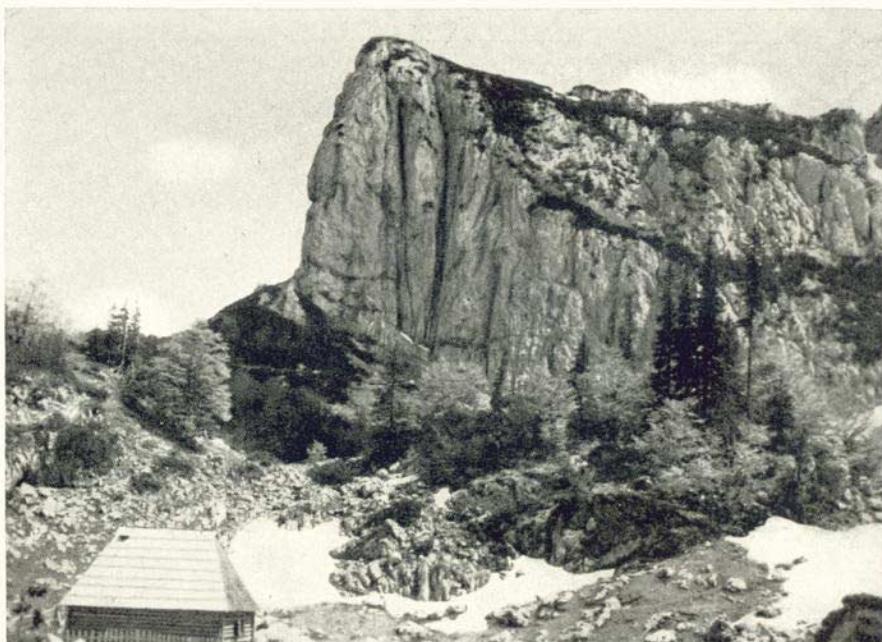

Foto: J. Kahn

TRESKAVICA: OBLIK (1877 m) IZ JABLANSKOVA.

Foto: Dr. Kušan

CRNA GORA: TRNOVAČKO JEZERO, U POZADINI MAGLIĆ (2387 m).

Foto: Dr. Kušan

CRNA GORA: POGLED SA MAGLIĆA:
s lijeva na desno: Bioće, Vrsta, Oštara Glavica, Zgura i Sfruge.

brzine vode vrtlozi, koji se pjene i razbijaju prelazeći iz jednog u drugi, dok konačno ne izbiju iz zadnjeg kotla u bazen ispod stjenaste pregrade. To su glasoviti Kazani, kakvih u našim krajevima malo ima, a kojih ljestvica daleko nadmašuje njihov glas. Nekoliko sitnih, drvenih mlinica, građenih na bosanski način, daje doličnu dekoraciju ovom remek-djelu erozivne snage vode.

Pao je prvi sumrak, kad stigosmo u Trnovo, gdje nas dočekaše naši ribari s bogatim lovom pastrma, koje začas ispekosmo i premda vrlo gladni jedva pojedosmo. Naravski vrlo veseli sjedosmo nakon večere u naš teretni auto, jer nas je sreća poslužila pri ovom prvom posjetu naše najljepše planine.

Prof. KARLO BOŠNJAK:

ZAGREB

NA NEPOZNATIM I POZNATIM STAZAMA U CRNOJ GORI

(Svršetak)

Od Vlasulje do Presjeke.

Da budemo sigurniji za ovu noć, premjestimo na zgodnije mjesto svoj šator i opkopamo ga uz pomoć učiteljevu. Nepotreban posao. Noć prošla mirno, i mi sutradan nešto prije devet krenemo put Presjeke pod Maglićem do kolibe Steve Jeramaza, bistrog i načitanog seljaka, s kojim je veselje razgovarati. Vodi nas učitelj, kojemu je poznata svaka stopa terena. Silazimo najprije u Smrekovac kakovih 200 metara duboko dolje, da prosljedimo, ispevši se iz Smrekovca, Strugama ispod samih Biočkih Greda. Silaz u Smrekovac vrlo je zamoran i za ljude i za konje, jer je staza veoma strma. Više klizimo, nego hodamo. Pogled iz Struga na Biočke Grede impozantan i strahotan. Prolazimo ispod njihovih točila i puni respeksa dižemo svoje oči, da im visoko iznad sebe zagledamo suncem obasjane, okomito otkoljene i izjedene glavice. Put u Strugama jednak je naporan, jer neprekidno ide na više kao preko ogromnih kamenih terasa. Konačno smo oko podne na samoj Presjeki, da za leđima ostavimo Bioče planinu sa njenim slikovitim vrhovima, Bioče, Vrsta, Oštra Glavica i Zgura i da nam se prema sjeveru otvoru pogled na Maglić, na Mratinjsku uvalu pod njim i na Ulobić sa Mratinjskom Gorom.

Osobit botanički ukras Presjeke čine *Scabiosa silenifolia* i prije za Biočke Grede spomenuta *Viola Zoisii*. Jedna i druga dolaze tu u velikom obilju. Ove posljednje bilo je na jednom mjestu toliko, da smo formalno po njoj gaziti morali, jer nismo mogli obići ve-

likih ploha, koje je pokrivala. Na oštem salazu sa Presjeke do stana Jeramazova žutila se u sipkom lomnom i vlažnom kamenom terenu i još jedna treća, dosta rijetka, dragocjena biljka *Doronicum cordifolium*. Sumnjam za nju, da će biti posebna, naša, ilirska odlika. Na moju molbu fotografirao ga dr. K. dva puta. Najprije nekoliko žbunova za sebe a onda čitavo njegovo stanište, da bi se vidjelo, kako se taj *Doronicum* provlači vlažnim točilom i uporno odolijeva puavosti pokrupnog kamenja, koje se neprimjetno ali zato neprestano pomiče naprama dolje.

Stevo Jeramaz primio nas srdačno, osobito mene, koji sam bio kod njega već 1929., i učitelja, s kojim je pogotovo dobro poznat. Izljubili se mi kao braća prema onoj narodne pjesme: »Ruke šire, u obraz se ljube!« Stevo ne zna, kako bi nas bolje smjestio oko ognjišta i podvorio. Uz domaćina našao se tu i Jefto Vuković iz Mratinja, isto moj znanac od prije, i još druga dva mladića Pivljanina, Nešo i Radul. Ovi, na putu za Carev Dô u Magliću, da pogledaju oko mratinjskih konja, odluče također prenoći kod Jeramaza i sutra nas popratiti. Prihvativmo radosno i ako je naš učitelj Luka na Magliću kao kod svoje kuće. Bit će nas više, bit će veselije!

Maglić.

Sutradan, na 31. srpnja, podemo u osam sati izjutra i za jedan i četvrt stignemo na Carev Dô. Opis samog puta do onde kao i uspona na sam Maglić i salaza kroz Urdene Dolove na Trnovačko jezero izostavljam, jer su to već u ovom listu učinili drugi. Spominjem tek, da se Carev Dô u onoj kamenoj pustoši svojim živim zelenilom izvanredno doimlje svakog a kamoli ne bi nas botaničara. Pravi užitak! Jedna divota! Nešo i Radul poput prerijskih cowboysa uhvatili tu u smionom i slikovitom naganjivanju s konjima njih četiri, dva za sebe a dva za ostalo društvo, osim mene, da uza strnu svi pojašimo. Za sebe bolje, jer hoće da nam pokažu, što su nam već i putom navijestili, kako »kozaci« jašu. I doista bilo je upravo začudno, kojom su pomamnom brzinom na neosedlanim konjima, bez ulara i uzde i zažvalivši ih samo svojim končanim ili vunenim pojasmom a uz to držeći u rukama slobodno i visoko nad glavom naše herbare, obijesno kličući, podvikujući i vrišteći projašili Carevim Dolom i uzagrabce svladali veliku strminu do vrela na zapadnoj strani.

Za kakova pola sata dojašismo na prvu glavicu u Magliću, 2168 m visoko. Nešto flore nalazilo se samo po njezinoj sjeveroistočnoj strani. Od interesantnijih biljki spominjem neke, kao *Linum capitatum*, *Silene acaulis*, *Orytropis dinarica*,

Androsace villosa, *Gentiana Kochiana*, *Euphorbia capitulata*. Inače hrptom Maglićeva masiva sve izgorjelo. Nigdje zelene travke a kakav teren! Od ove naime glavice pa do one najviše, 2387 m, prostrle se same livade, koje u normalnim godinama mora da su u ovo doba pravi botanički vrt, raj! A koliko ih je! Otegnule se skoro na dva kilometra. Projašio sam ih, ne silazeći s konja, jer nije bilo za što. Nigdje ništa. Jedna pustoš! Dr. K. ipak nije ni tu ostao praznih ruku. Našao neki osobiti lišaj, *Thamnolia vermicularis*, koji u travi puže po livadskom tlu, čim se razlikuje od svoje druge lišajske braće, koja vole hvatati se ka-

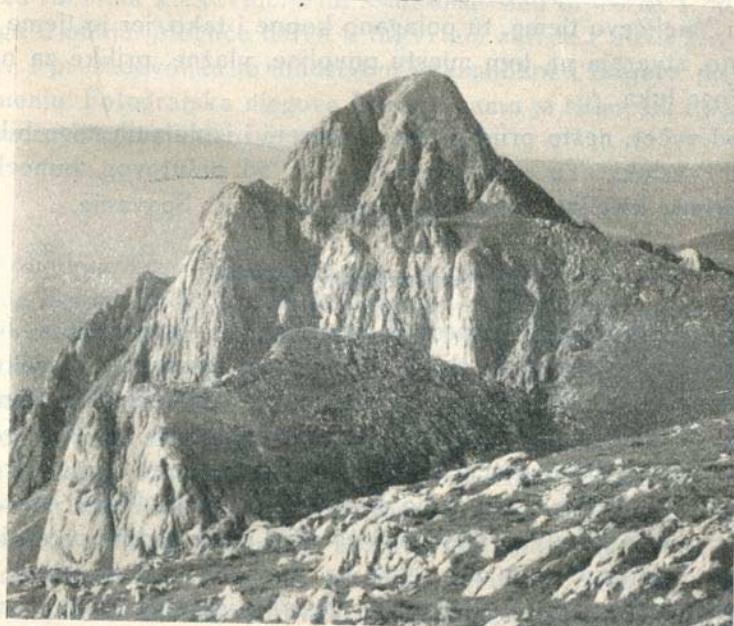

Foto: Dr. Kušan

CRNA GORA: NAJVIŠI VRH MAGLIĆA (2387 m).

menja i stabala. Sjašio sam pod samim vrhom i poslije nekih 50 metara penjanja po kamenom, dosta strmom i desno odsječenom grebenu konačno sa drugovima stao na tjemenicu Maglićevu, 2387 m. Tu su nas ostavili Nešo i Radul i vratili se k mratinjskim konjima.

Vidik je sa Maglića na sve okolne planine grandiozan, posebno na čitavu Volujačku gromadu, kojoj je Maglić tek najviši ispon. Fotografija dr. K. sa Maglića i to glavnoga vrha njegova nešto je osobita. Ona je naime uzeta sa susjedne, južnije, glavnomu vrhu gotovo jednakog visoke glavice u Magliću. Osobitost je ove snimke, da je slučajno posve identična s onom fotografijom glavnoga vrhunca, koju je

prije tridesetak godina načinio M. Déchys za Dr. G. Becka i koja je publicirana u Beckovu fundamentalnom djelu »Die Vegetationsverhältnisse der illyrischen Länder« i koja je valjda prva snimka Maglića uopće. Ova identičnost pokazuje da su jedan i drugi fotograf držali tu južnu glavicu najpodesnjom točkom za snimanje Maglićeva glavnog vrhunca.

Kao botaničku rijetkost spominjem da samu tjemenicu Maglića među nekim drugim biljkama nastava i *Allium sibiricum*, koji inače ljubi veoma vlažna mjesta, osobito po kamenitim obalama potoka i planinskih jezera, u visini kakovih 1700 metara. Da dolazi i ovdje, valjda će tomu biti uzrok mase snijega, koje još dugo u ljeto pokrivaju Maglićovo tjeme, tu polagano kopne i tako, jer je tjeme malo uleknutu, stvaraju na tom mjestu povoljne, vlažne, prilike za napredak ovoga luka.

Pod večer, nešto prije sedam, izmoreni i izubijanih nogu bili smo opet u Presjeku. Tu sjajna večera: juha od pršutovog bunčeka sa krumpirima, kiselina, varenika i čaj s keksima. Spavanje.

Na Trnovačkom Jezeru.

Prvi i drugi kolovoz proveli smo već na Trnovačkom Jezeru. Na sam prvi kolovoz oko deset ostavio nas na vrhu Presjekе učitelj Luka Banović. Rastali smo se teško, jer u ovo nekoliko dana, što smo ih zajedno u planini promučili, zavoljeli smo se kao rođena braća. Učitelj udario prečacima pod Vlasulju, a mi ćemo Urdenim Dolovima na jezero. Okrećemo k zapadu između Maglićeva Koma s desne strane i Trzivke s lijeve. Već prije dvije godine prolazio sam ovuda, ali odozdo, sa jezera, gore na Presjeku. Taj mi uspon ostao u najgoroj uspomeni. Naš silaz bio dakako još teži. Prava vratolomija! Ne treba mi ni spominjati, da jašiti nisam mogao. Kako bih sada dolje, kada prije dvije godine nisam toga mogao ni gore?! Sretno ipak i ako gadno izmučeni, klecavih nogu u koljenima i misićja u bedrima kao da nije naše, kao da će otpasti, formalno padosmo u jedan sat poslije podne na jezero. I ljudi i konji, svi kao oživili. Podignemo šator u miješanoj, bukovoj i crnogoričnoj šumi, u najbližoj blizini jezera, a pokraj staze, što od jezera vodi na Poljanu, Jelovi Dô i dalje u Sutjesku. Odmor. Kupanje u jezeru. Primanje posjeta tamošnjih pastira, od kojih se našemu dolasku osobito obradovalo Šole Komljenović, moj znanac iz 1929. Na Trnovačkom Jezeru ostali smo dva dana i marljivo, osobito drugi dan, biljarili. Flora tipična miješanih ilirskih subalpinskih šuma. Za mene ništa novo! Tek jedna negativna konstatacija, da smrč, *Pinus leucodermis*, nikako ne dolazi u nekadanjem crnogorskom dijelu Maglića i ta-

mošnjih njegovih padina. I još nešto. Prividna anomalija, da se na južnoj strani jezera klekovina, *Pinus mughus*, spušta do same njegove obale, a pojas bukve, *Fagus silvatica*, koji inače redovito susrećemo ispod pojasa klekovine, da se tu nalazi iznad nje, da i opet, visoko gore, ustupi svoje mjesto klekovini. Dakle slika je ova: Trnovačko jezero, klekovina, bukva, klekovina, bezdrvni golet. Uzrok ovoj pojavi bit će i ovdje u velikim masama snijega, koje se na tom sjeveru izloženom mjestu daleko u ljeto zadržavaju u jednoj dubokoj vrtači tik samoga jezera tako, da stvaraju one ekološke prilike, koje su nužni preduvjet za razvitak klekovine. I mi sami našli smo tu još na 1. kolovoza snijega u obilju. Moguće da ga u toj vrtači zateče i novi! Dr. K. naprotiv i prezadovoljan je mnoštvom i raznolikosti lišajeva po drveću i kamenju. Fotografska njegova kamera samo je škljocala i papirnate kesice za lišajeve samo se punile!

Povratak.

Pohodom Trnovačkoga Jezera i njegove najbliže okolice bio je iscrpen naš izletnički botanički program za tu godinu i mi se 3. kolovoza spremisimo na povratak kući. Vođeni Šolom Komljenovićem oštros zagrabilo u pol osam uz Volujačke Komove na sedlo Studenci i njihovo vrelo u visini kakovih 2000 metara. Oko vrela po vlažnom vapnenom kršu u najljepšem cvatu obilno se povlačila i plavo-žutila divna planinka *Linaria alpina*. Prekrasna slika: u bijelom vapnencu plavo-žuti cvjetovi. Tu se rastanemo sa Šolom. Još jedan pogled na Trnovačko Jezero, još jedan pozdrav okolnim vrhuncima, milim i dragim planinskim divovima, pozdrav lomljavi njihovih vjetrova i orljavi njihovih gromova, pozdrav bratskoj ljubavi hercegovačko-crnogorskih gorštaka!! Silazimo niz Marcelov Dô puni nostalгије.

Šutke i zabavljeni teškim salazom već smo u pol 12 pod Kukom. Ne skrećemo na Široko Vrelo pod njim, nego idemo put Čemerna i stajemo tek u Vrbi u pol tri, da se čime okrijepimo. Od Čemerna na Gacko lijepa, mjestimice na serpentine cesta. Seoska krčma u Vrbi ničim nas nije mogla ponuditi van vinom i »mastikom«, nekakovom rakijom iz dalmatinskoga primorja. Čim konji malo prigrizli, bježimo iz Vrbe, ostavljamo poslije nekoliko kilometara cestu i udaramo priječacem do stana, bolje gospodarskih zgrada našega pratioca Milana, u koje njegovi baš spremaju ljetinu, da odavde još za dana, a jedan sat silaženja konačno stignemo u samo Gacko, iz kojega smo pošli.

Naš »marš« toga dana, odnosno moje jašenje, bio je pravi »Gewaltmarsch«. U generalnu kartu unesen mjeri on kakovih 28 kilome-

tara puta, dok ga u samom terenu, i to još kakovom, smijem računati i na 40. Držim da je mojim suputnicima bilo dosta, a sudim po sebi samom, jer već nisam znao, kako bih u sedlu sjedio, pa sam se u Gackom jedva s konja skinuo. Svakako pružili smo dokaz, da se put od Gackoga preko Čemerna do Trnovačkoga Jezera i obratno dade savladati u sami jedan dan.

Poslije loše i na kratko prospavane noći u hotelu »Metohija«, sjednemo 4. kolovoza u pol deset u autobus za Mostar. Tu se oprostim sa svojim suputnikom i supatnikom dr. K., koji će k svojoj obitelji na Hvar, a sam još uhvatim auto poduzeća »Drina«, koji u sezoni dnevno vozi prugu Dubrovnik—Sarajevo (cijena D. 150) i nakon 5 sati vožnje preko Konjica i Ivan planine nađem se na sarajevskom kolodvoru. Tu odmah uđem u brzi vlak za Brod, a u Brodu u brzi vlak za Zagreb i stignem kući drugi dan, dakle na 5. kolovoza, u osam izjutra. Pišem ovo zato, da istaknem sjajnu kombinaciju, barem u sezoni, autobusa i željeznice, koja omogućuje, da se u nepuna 24 sata može savladati put od 700 kilometara i stići sa hercegovačko-crnogorske granice na sjever Hrvatske, iz Gackoga u Zagreb. Ovo je već nešto!

Zbogom i do ponovnog viđenja, dadne li Bog zdravlja, moje divne crnogorske planine i da si mi zdravo moj bijeli, mili i dragi Zgrebe, ljubavi, željkovanje i ponose svakog hrvatskog sina!

Ing. Ante Premužić:

Sušak

OBUĆA PLANINARA U KRŠU

Gumeni opanci i coklje

Tkogod je dulje planinar po našem kršu, znade iz iskustva, od kolike je važnosti na tom putu dobra, udobna i trajna obuća. I najljepši se planinarski užitak pomućuje, ako nas muči nepogodna obuća, a otkaze li uopće službu, tada je u teškom terenu i u daleku kraju neprilika gotova.

Radeći i hodajući godinama po službenoj dužnosti u planinama po kršu, a poglavito po Velebitu, bio sam prisiljen da iskušavam sve moguće vrste obuće. Kušao sam teške okovane cipele, t. zv. gojzerice, ali je hodanje u njima ljeti po škrapama i oštrosrhom kamenju prava muka, a na tvrdom kamenu cijelcu velebitovih kukova osjećala se i velika nesigurnost. Uzeo sam zatim čvrstu i tešku planinarsku cipelu okovanu krupnjim čavlima narijetko po rubovima đona. Kako je đon bio jak i debeo, osjećala je nogu neugodno rubne čavle, a manji čavli iz sredine đona poispadali su već redovno prvog dana puta. Krupniji rubni čavli zapinju u rupice isparanog i oštrosrlog kamenja. Nekada je to i opasno, a svagda neugodno. Katkada se dogodi, da se čavao, unatoč posebnoj učvrsti, potpunim savijanjem šiljaka čavla isčupao zajedno sa komadom đona. Srednjih čavala u pola đona ne može se dosta nasmagati, inače se đon već za par dana podere. — Ugodno sam se osjećao i lagano hodao u običnoj dobroj zimskoj cipeli, ako sam joj dao novi jaki poludon sa običnim sitnim brukvicama. Lice je takvih cipela

redovno vrlo trajno, pa ako se po kamenju i izdrapa vanjski uglađčani dio kože, izdržava obuća i dulje vrlo teske ture. Hod je po kamenju i krškim putovima udoban i u neokovanoj cipeli, samo treba da je don toliko jak i debeo, da se kamen pod tabanom suviše ne osjeća. Brukvicama je glavna zadaća, da spriječe sklizanje po travi i šušnju u šumi, a zatim da povećaju trajnost dona. Na glatkom kamenju čavli sklizanje još pomažu. Hodanje golim donom po strmijem, travom obrasлом terenu ili po lišću drveća vanredno je teško sklizanja radi, a stoga može prema prilikama biti i vrlo opasno.

Pri spuštanju s brda ili po strnom putu glavni otpor protiv sklizanja daje petica cipele. Pri tome trpi najjače nutarnja strana petice do uvale tabana. Taj se dio petice potpuno izdere, osobito kad se često i mnogo ide nizbrdo po točilima i krškim stazama sa sitnim kršincem ili oblućem. Čini se, da cipelari o tom uopće ne vode računa, jer se petica redovno utvrđuje samo ili potkovicama ili dobrim čavlima poredanim rubom petice u obliku potkovice. Silaženjem nizbrdo izderana petica prima oblik kose plohe. Hod je tada i po ravnu teži, a s vremenom petica uopće ne zadržava dosta kod silaženja nizbrdo, pa se čovjek skliže i tamo, gdje se po ranijem iskustvu smatra osiguranim i prema tome ravn s nogama. Planinarska bi cipela morala dakle biti na unutarnjoj okomitoj strani do uvale tabana osigurana protiv deranja pločicom od čeličnog lima u obliku polumjeseca, jer je redovno i koža petice tako izrezana.

Poslije tih pokušaja ostao sam na kršu pri opanku. I njih sam kušao više vrsta. Imao sam najprije primorske oputare od prijesne kože. To su lagani opanci, ali im je koža i suviše tanka, a da bi se moglo podnijeti kamenje i po krškim stazama. Primorci se na njih tuže da ubiju noge, ako dugu po tvrdi i neravnu hode. Na suši se skore, pa ih treba moći u vodi, a kad je rosa ili kiša, raspuze se kao krpa. Tada se u njima uništi i najbolja čarapa. Imao sam takve opanke i podstavljenе automobilskom gummom u obliku veće zakrpe pod prstima i manje pod petom. Kad su mi se jednog dana u kiši raspuzili, otpala je guma posve, pa sam u planini s nogu prekupio od jednog našeg lugara dobre opanke od obične crne opančarske kože, da mogu put nastaviti.

Napokon sam nabavio gumenjake. Don je od gume autokotača, kad ovi svrše svoje pod autom. Dao sam si ih napraviti kod g. Ante Jurčića, opančara u Prizni (pošta Karlobag) u obliku sandala. Materijal je po prvobitnoj namjeni naravno čvrst i trajan, a slobodna je iluzija, da se ide autom na kukove. Gumenjaci se prave kod nas od rata dalje. Seljaci na kršu tvrde, da je to dobar izum. Ima međutim i gumenjaka svakakovih. Raspitao sam se stoga o ljudima i prilikama, javio mjeru i za 130.— din. dobio gumenjake — moje definitivne velebitske i krške opanke, u kojima ču, bude li dobra zdravlja, i treću godinu da križam Velebitom uzduž i poprijeko. Podnijeli su već oko četrdeset tura, od kojih su mnoge trajale i preko dvadeset dana. Bilo je i kiše i pripeke, ali osim ulja na polasku i povratku nijesu zahtjevali druge njege. Ne pore se, a gumeni donovi obećavaju još mnogo, i lice je još čvrsto i meko. — Briga je za obuću nestalo, a neprilika eto do sada nije bilo.

Gume inače pale tabane, i na to se najviše seljaci tuže. Dao sam stoga ušiti po vrhu opanaka posebnu požu, da se ova ne srozava. Na noge navlačim obične tanke čarape, onda duge čarape dokoljenice bez stopala i napokon odozgo kratke vunene debele čarape, koje povrnem dolje na gležnje, kao kad se hoće spriječiti prodiranje snijega u cipele. Tada tabani ne peku. Na pripeci uz more to je naravno pretopla obuća poradi vunenih čarapa, ali u višim predjelima odgovara. Ni teške se cipele bez vunenih čarapa ne podnose.

Što se penjanja tiče, gumeni su opanci tank; kuda se uperi, tamo se i penje! Po kamenju se bez brige skače, jer se nekako lijepe o kamen kao žaba gata-

linka o list. Pod nogama se ne osjeća kamenje, pa se dosta lagodno prolazi i po svježe pošljunčenoj cesti. Po travi i šušnju se ne skliže. Gazio sam po vodi u Velebitskoj Paklenici i po glatkom kamenju, kad u tjesnacu nije bilo drugog prolaza, no nisam se sklizao. Skližu međutim vrlo: 1.) na mokroj ilovači i glini, 2.) na snijegu i ledu, 3.) na strmim slazovima, koji su posuti sitnim kršincem i sitnim valuticama. Na točilima sa krupnjim kršincem i valuticama služe bez prigovora, no čim se stupi na pjeskovite dijelove, izbacuju se noge kao na ledu. Ima i kukova, koji na pridancima imaju razasut sitni kršinac i krupni kameni pjesak. Takva mjesta trebo u gumenim opancima izbjegavati ili ih prolaziti vrlo oprezno. U točilima treba se držati partija sa krupnjim kamenjem, jer je kamenje, rekli bismo, upravo domena gumenjaka.

Pored svega toga glavna je prednost gumenih opanaka (sandala) da su lagani i hodki; osjeća se čovjek zaista kao u sandalama i nakon dugih hodova po vрletima noge se potpuno odmore, kad se odmore mišići, a ne čuti još dugo iza toga umor i bol nabijenih tabana. Napredovanje po kamenju je brzo, jer se svuda sigurno staje, pa su mogući žustri koraci i tam, gdje se u teškim okovanim cipelama pipa i vрpolji u nedogled. — Za Velebit uopće, a za primorski kameni njegov dio napose, pa brojne najljepše i najviše njegove kukove gumeni je opanak, koliko po svom iskustvu znađem, najbolja planinarska obuća, a bit će tako u glavnom i na svem našem kršu. Vrijedno je stoga, da naši planinari toj vrsti obuće poklone dovoljnu pažnju, da je iskušavaju, iskušavanjima izradu dotjeruju i t. d. Guma je u današnjoj izradi uopće vanredno trajan materijal, a služeći se gumom autokotača može sebi i oskudniji planinar pribaviti za jeftin novac posebnu planinarsku obuću, jer se po kršu u običnim cipelama ne da bez velike štete po njih planinariti po srcu i želji. Nabava pak specijalnih planinarskih cipela dosiže, a i premašuje dvostruku nabavnu cijenu običnih. — Nedavno su se bile pojatile "trgovini cipele sa gumenim donovima. Iskušavao sam i njih, ali su donovi doskora otpali. Obične sandale sa gumenim donovima su za opsežnije planinarenje na kršu pretanke. One mogu planinaru dobro poslužiti kod specijalnog kojeg uspona na koji toranj, kuk ili oštrac ili za sruštanje u koju strmu jamu. Obuti se tada mogu na licu mjesta.

Spomenuti ovdje treba još jednu vrstu obuće, koja planinaru može izvrsno poslužiti, kad se s koje teže ture vратi u planinarsku kuću ili sklonište, naročito ako je noge utradio u teškim cipelama. — To su ličke coklje. To je posebna naša domaća vrta kućnih papuča od domaće vune. Najznačajnija je kod njih učvrsta zapetka na poseban način tako, da ne spadaju nikako s nogu i zapetak se ne ugazuje, kao kod drugih vrsta kućne obuće, što se u trgovini nabavlja. — Najbolju vrstu coklji izrađuju ličke seljanke u selu Ličko Lešće. Prodaju se po Din 20—25 i na sajmu u Otočcu srijedom do podne, a podružnica H. P. D. u Otočcu »Mali Rainac« mogla bi lako naći načina, kako bi se eventualne narucbe planinara najzgodnije vršile. Oblik je te obuće ukusan, kapica providjena narodnim motivima od bojadisane vune, na nozi se vanredno ugodno osjeća. Planinar dolazi često u priliku, da mora spavati, a da mu za pokrivač služi samo jedan gunj ili njegov kaput. U tom slučaju ne može pokriti noge, koliko bi trebalо, pa je prisiljen, da spava u obući. Obuća je međutim često mokra, a i uopće se nogu dovoljno ne odmorí, kad spavamo u teškoj obući. Tada coklja upravo izvrsno dolazi. U uprtnjači se coklje lako nose i spremaju, jer su posve lagane, a previjaju se po volji, jer su jednostavno debelo vuneno pletivo ili tkanje.

Pažljivije i naročito ukusno izrađena coklja dobro bi poslužila kao kućna obuća uopće, pa bi njeno dotjerivanje u tom smislu bilo i proizvodačima i potrošačima od velike koristi. Predmet je proizvod ličkog seljačkog kućnog obrta, pa njegovo raširenje ima i veću ekonomsku važnost.

OTVORENJE PLANINARSKOG DOMA H.P.D.-a NA RISNJAKU

1. Hrvatski Triglav u malom.

Vrletni Risnjak (1528 m), najviši i najljepši vrhunac u Gorskem Kotaru, bio je dosad jedno od najmilijih izletišta hrvatskih planinara. Ta on je naš Triglav — u malom. Od ovoga se doduše razlikuje znatno manjom gromadom, visinom (za preko 1300 m) i lakšim usponom. Ovaj je na Triglavu kud i kamo naporniji i dulji nego na Risnjaku, na koji se u ljetno doba može popeti svaki zdrav pješak, a da o visokom planinarstvu nema ni pojma. Dok na Triglav vode većinom strme staze i putevi po kamenju i usječenim stepenicama, nad dubokim ponorima i preko snježnika, mjestimice uz željezne klinove i žice, a od doline neprestano izvrženi suncu i vjetrovima; dотle je uspon na Risnjak od podnožja do pod sam vrh vrlo lagan i hladovit, posve nalik na udobnu šetnju po prirodnom parku u sjeni krošnjastih stabala. Tek gornji njegov dio (od Smrekovca, Vilja pod Medvedim Vratima i od Lasca) donekle podsjeća na alpske vrhunce priličnom strminom, golim stijenjem na vrhu i alpskom florom na sva tri vrhunca (Velikom Risnjaku, sjevernom i južnom Malom Risnjaku), a napose krasnim runolistom, tim ponosnim nakitom smionih planinara. I vrijeme prilaza i uspona je na Risnjaku mnogo kraće nego na Triglavu, jer za ovaj treba planinar iz Zagreba najmanje 48 sati, a za Risnjak u ljetno doba (izletničkim vlakom) samo 24 sata.

Inače ima između ta dva gorska velikana dosta sličnosti i suglasja. Ako je nebotični Triglav sa tri glave danas (na žalost) među između naše države i zapadne susjede na sjeveru; to vrletni Risnjak sa tri svoje glave, stojeći na domaku i nasuprot izgubljenom Dolenskom Snježniku, prekrštenom u Monte Nevoso, vrši sličnu službu našeg graničnog stržara na jugu. I dalekosežnim vidikom i svestranim pristupom prilično su slični. Kako se sa Triglava pruža divan i dalekosežan vidik od alpskih gorostasa do Jadranskog mora, tako pogled sa vrha Risnjaka za vedra i čista obzorja obuhvaća istodobno sinji Jadran, Kvarnerski zaliv sa otocima, Istru s Učkom i Opatijom; prema jugu Bakarski zaliv s Kraljevicom, Senjska Vrata i dalje pónosni Velebit; na jugoistoku zeleni Gorski Kotar, Kapelu i bosanske gore; prema istoku Samoborske gore i Sljeme, prema sjeveru Savinjske Alpe i na sjeverozapadu cijeli niz alpijskih velikana, a među njima i kralja Triglava. A taj vidik sa Risnjaka pun je slikovitosti i izmjene, pa se snažno doima svojim kontrastima, te mu u tom pogledu ima malo premaca među alpskim velikanima.

Oba vrhunca imaju posve osamljeni i izložen položaj među okolnim gorama, te su vidljivi na široko i daleko i lako pristupni sa sviju strana po dobrim gorskim stazama. Tako Risnjak kao i Triglav ima brojne prilaze: iz Delnice preko Crnog Luga i Zelina do Smrekovca; iz Lokava preko Mrzle Vodice kroz Suhu Rječinu pod Medveda Vrata i preko Zelina do Smrekovca; iz Fužine, Meje i Krasice preko Gornjeg Jelenja pod Medveda Vrata; iz Bakra i Sušaka preko Platka do Lasca, iz Gerova, Čabra i doline Kupe do Lasca; a uspone na vrh ove: od Medvedih Vrata preko Malog Risnjaka i uz Smrekovac te od Lasca uz jugozapadnu stijenu. Risnjak se poput Triglava odlikuje krasnom okolinom: na podnožju se njegovu steru u romantičnim uvalama pitoma planinska mjesta i sela, kao Delnice, Lokve, Fužine, Brod na Kupi, Gerovo, Plešce, Čabar, Prezid, Mrzla Vodica, Crni Lug, koja su svojim visokim položajem (700—800 m), svježim

zrakom, pitkom vodom, bujnim zelenilom i zabitnom tišinom od prirode kao stvorena za ljetna odmarališta, a zimi svojim prostranim i valovitim livadama za idealna skijališta gradskoga svijeta. U tom se pogledu ova mjesta mogu takmici s mnogim čuvenim alpskim zračnim lječilištima. Što danas to nisu, mnogo su krive prilike i — naši ljudi ne samo u tim krajevima.

Poseban čar i vanredan ukras Triglavu daju njegova gorska jezera i visoki slapovi Peričnik i izvor Savice nad Bohinjskim Jezerom i sutjeska Vintgar kod Bleda; a Risnjak se dići sa četiri slična prirodna bisera: divnim izvorima i jezerima Kupe i Čabranke u dubokoj sutjeski sličnoj Vintgaru i brojnim njihovim slapovima u divlje romantičnoj dolini od Čabra do Broda, koja se šarolikom ljetopotom može mjeriti sa glasovitom dolinom od Bohinja do Bleda, pak visokim slapom Zelenim Virom (oko 90 m) u krškoj jarugi pod Skradom, koji podsjeća na slap Savinje u Logorskoj Dolini.

Ako se Triglav hvali kao stanište alpske cvjetane, napose runolista, Risnjak mu je i u tome premac, jer je i u tudini poznat sa svoga bujnog i rijetkog alpskog bilja, a nemanje s bogatstva neobično visoke crnogorice. Botanici tvrde, da

Foto: ing. N. Zdanovski

RISNJAK: VRH VELIKOGA (1528 m).

na njemu raste bilje, koje se nalazi u Švicarskoj, Tirolu, Tatrama i na dalekom sjeveru, u Grenlandiji, Sibiru, Islandiji i Spitzbergima. To je napose *Cetraria Islandica*, lišaj pod klekovinom i na mahovini, od kojega se pravi poseban čaj. Po obroncima njegovih vrhova raste runolist, najdraži nakit svakog planinara, a nalazi se ovdje i krasna gorska ruža *Rhododendron*, kraljica alpske flore, nadalje alpska ivančica (*Chrysanthemum montanum*), modri alpski zvezdan (*Aster alpinus*), žuta runjika, alpski karanfil i t. d. O risnjačkoj cvjetani pisali su strani i domaći botanici, naročito hrvatski prirodoslovci Šloser-Klekovski, Vukotinović, Dragutin Hirc, koji je u više članaka i spisa potanko opisao Risnjak i njegove prirodne znamenitosti.

Risnjak je i u tom pogledu srođan Triglavu, što svojom velebnom pojавom od vajkada vrši mističan dojam na dušu naroda u svojoj okolini. Kao što slovenski goršaci sa podnožja Triglava hodočaste pod kraj ljeta (na Veliku ili Malu Gospu) na njegov vrh, tako i naš narod iz okolnih mjesta u isto vrijeme polazi na Risnjak kao na kakvo visoko svetište, da se na njegovu vrhu naužije žarkog sunca, krasna vidika i zdravog gorskog zraka. Ima još jedna sličnost Risnjaka s Triglavom. To su gore kušnje za planinare. Tko je prije 30 godina među Slo-

vencima želio da ga smatraju za pravoga planinara, morao je za to položiti ispit usponom na vrh Triglava i upisom u spomen-knjigu Aljaževa stupa. Kod nas se do nedavna za taj časni naziv tražio uspjeli uspon na vrh Risnjaka ili barem na glavicu Kleka, a u novije vrijeme na Velebit. No u jednom pogledu Risnjak prilično zaostaje za Triglavom: na njem nema visokih okomitih i vratolomnih stijena kao na Triglavu, niti zaledenih žljebova, niti uskih kamina, niti poljana vječnoga snijega, koje su visokoalpske odlike iznijele Triglav na svjetski glas. Tek na jugozapadnoj stijeni Risnjaka sa strane Lasca, gdje se penju strme litice, uski tjesnaci i oštiri grebeni izravno na vrhunac, pruža se smionim planinarima zgodna prilika, da s pomoću užeta okušaju svoju penjačku i plazacku snagu. Ali pri tom im valja biti na oprezu, jer je pok. Dragutin Hirc na tim stijenama našao usred ljeta zmija otrovnica.

Pod vrhom Risnjaka ima na jugozapadnoj strani prostrana gorska livada Lazac, koja leži oko 1000 m nad morem i može služiti kao vrlo zgodno skijalište. Sa sjevera i istoka je zaštićena strmim stijenama Risnjaka, koje mnogo podsjećaju na vrletne partie u Savinjskim Alpama, a sa juga i zapada ju zakrivljuju vrhovi Hrvatskog Snježnika (1506 m). U našoj domovini ima malo gorskih ravnica, koje bi imale tako krasan i romantičan položaj. Drugdje bi takvo gorsko zatišje već davno bilo pretvoreno u zračno lječilište. Silaz od novog planinarskog doma do te livade traje pješke oko 1 sat. Takve gorske livade pod vrhom Triglava nema.

Kraj tako mnogih prirodnih odlika nije čudo, što su naši planinari i dosad često ljeti i katkada zimi uzlaziti na tu čarobnu goru, da se u njezinim bujnim šumama naužiju balsamskog zraka i s vrhova njezina napasu oči divnim i širokim vidikom diljem svoje lijepе domovine. To će jamačno sada činiti češće i u znatno većem broju, pošto je nedavno oživotvorena davna želja Hrvatskog Planinarskog Društva i njegovih članova, da ova najljepša planina Gorskog Kotara dobije svoju Kredaricu, dostojan planinarski dom pod samim vrhom.

2. Društveno otvorenje planinarskog doma.

U nedjelju 18. IX. o. g. slavila se rijetka planinarska slava na Risnjaku. Hrvatsko Planinarsko Društvo otvaralo je svoj netom sagradeni planinarski dom pod vrhom za jesensku i zimsku sezonu uz veliko učestvovanje svojih članova iz Zagreba i podružnica pod vodstvom njihovih predsjednika i odbornika. Iz Zagreba stigoše na Risnjak već u petak društveni predsjednik J. Pasarić, potpredsjednik prof. V. Stahuljak i odbornik M. Bothe sa 6 članova, dok su odbornici: tajnik ing. I. Neumann, blag. S. Korov, Dr. Ivo Pilar i Drag. Rant i drugi članovi (oko 50) prispjeli na dan proslave. Među njima se nalazili: botanik i planinarski pisac Dr. K. Bošnjak, predsjednik zimsko-sportskog podsaveta Dr. I. Lipovčak, sveuč. prof. Dr. Hanaman, odvjetnik Dr. J. Torbar, bank. dir. Dr. Leo Kronfeld, Večešlav Zrnc, ing. M. Cindrić i Dr. V. Pavešić, R. Jurković, V. Krčelić, Dr. S. Mašek, Dr. S. Vidačić, fotograf Ljud. Griesbach, foto-amateri V. Novak i V. Postružnik. Sa Sušaka je došlo u više skupina oko 50 članova »Velebita« pod vodstvom predsjednika Dr. D. Vitezića, potpredsjednika Dure Ružića i odbornika Kühnela, Šojata, Kordića i Naglića: iz Krasice (»Snježnik«) oko 20 sa predsjednikom E. Franciškovićem, iz Duge Rese (»Vinica«) 8 članova pod vodstvom blag. G. Mainca, iz Karlovca (»Martinščak«) 6 članova pod vodstvom tajnika E. Herrnsteina i odbornika I. Mužine i ing. Satlera, iz Gerova i drugih mjesta u dolini Kupe oko 30 članova i izletnika pod vodstvom g. Ožboltića, predsjednika »Jelanca«, iz Delnice (»Risnjak«) oko 10 članova i izletnika, iz Križevaca (»Kalnik«) 4 sa

predsjednikom I. Heršakom i tajnikom Dr. F. Praunspergerom, iz Petrinje (»Zrin«) 3 sa predsjednikom M. Filjkom, iz Ivanca (»Ivančica«) 2 sa odbornikom Dr. Bohačekom; nadalje članovi iz Siska (»Gvozd«), Samobora (»Japetić«), Mrzle Vodice (2), Lokava i Fužine. Podružnicu »Orjen« (Dubrovnik) zastupao je kap. Đuro Pany, njezin osnivač. Druge su podružnice poslale pismene ili brzovavne pozdrave: »Bjelašnica« iz Sarajeva, »Orjen« iz Dubrovnika, »Mosor« iz Splita, »Visočica« iz Gospića, »Mali Rajinac« iz Otočca, »Gvozd« iz Siska, »Jankovac« iz Osijeka, »Papuk« iz Virovitice, »Ivančica« iz Ivanca, »Ravna Gora« iz Varaždina, »Željezna Gora« iz Čakovca, »Strahinjišćica« iz Krapine, »Runolist« iz Lokava i »Bilo« iz Koprivnice.

Iz svih pozdrava izbjija svijest solidarne suradnje i stvaralački duh. Čestitka »Mosora«, graditelja Planinarskog Doma na Mosoru, glasi: »Obuzeti radošću ushićeni pozdravljamo otvorene kuće na Risnjaku, toj prekrasnoj planini naše Švice. Na te hridi doći će drugom prilikom i Mosoraši, da se poklone velebnosti Risnjaka. Živjela središnjica. Živio dični predsjednik Pasarić!« — Predsjednik »Ivančice« Dr. A. Spiler, graditelj planinarske kuće na Ivančici, poslao je ovaj pozdrav: »Sa najboljim željama za daljni i trajni napredak i procvat H. P. D.-a čestitam slavi na Risnjaku«. — Podružnica »Jankovac« u Osijeku, koja sada gradi planinarsku kuću u romantičnom Jankovcu kod Požege, poslala je ovu čestitku: »Pridružujemo se planinarskoj slavi otvorenja planinarskog doma H. P. D.-a na gordom Risnjaku, radujemo se svom dušom uspješnom podizanju društvenih planinarskih uporišta. Živjeli radini naši planinarski drugovi!« — Virovitička podružnica »Papuk«, koja sada vrši pripravne radove za planinarsku kuću u svome području, šalje ovaj pozdrav: »Prisustvujemo duhom velebnoj slavi otvorenja planinarskog doma na Risnjaku i čestitamo središnjici na velikom uspjehu sa željom, da se i ostali vrhovi naših planina okite uskoro planinarskim kućama našeg dičnog društva«. Planinarski pisac g. V. Blašković poslao je iz Plevlja ovo pismo: »Žaleći mnogo, što ne mogu prisustvovati otvoreneju najnovije tekovine H. P. D-a šaljem najsrdačnije pozdrave s iskrenom željom, da naš novi dom na Risnjaku znatno pripomogne što većem i jačem popularizovanju prirodnih krasota jedinstvenog našeg Gorskog Kotara služeći tako vazda na ponos i čast dragog nam H. P. D-a. Žao nam je, što nam prostor lista ne dopušta, da i druge istim duhom zadahnute pozdrave naših podružnica u cijelosti donešemo.

Planinarima se pridružiše brojni izletnici iz gotovo svih okolnih mesta na podnožju Risnjaka u Gorskom Kotaru i Hrvatskom Primorju, a napose iz Crnog Luga (tamburaši), i Mrzle Vodice. Upalo je u oči i svih se ugodno dojnilo, što je krasni spol na toj slavi bio odlično zastupan. Od subote u večer do podneva u nedjelju planinari su dolazili u skupinama u kuću, koja je dupkom ispunjena do posljednjeg mjesta cijelu noć ozvanjala veselom pjesmom i skladnom svirkom tamburaša. Sušački planinari uspevši se moći sa svjetilkama ispalili su praskave rakete pred domom u znak pozdrava. A u rano jutro mnogi se stali penjati na vrh Risnjaka, da vide čarobni prirodni prizor — izlaz sunca, pri čem se svatko upisao u spomen-knjigu, smještenu u limenoj kutiji na vrhu. Proslavi je prijalo lijepo i vedro vrijeme, te su se učesnici do mile volje naužili žarkog sunca i divnih dalekosežnih kopnenih vidika od Triglava do Velebita i morskih od Lošinja do Raba. Do podneva u nedjelju skupilo se oko 300 učesnika na Risnjaku, koji tolikog posjeta još nije doživio. To je očit znak, kako je ta planinarska kuća bila potrebna i kako ima privlačivu snagu ne samo za planinare. Učesnici bili su ugodno iznenadeni, kad se je na Risnjak prije podne bez napora uspeo ili, kako on reče, »došetao«, bivši ban g. Dr. J. Šilović (koji planinari po našim gorama već preko 60 godina), da vidi djelo, koje je on u znatnoj mjeri omogućio,

doznačivši g. 1930. na molbu H. P. D.-a za tu planinarsku kuću potporu od 85.000 dinara, što je služila kao temeljna glavnica za njezinu gradnju. On je pri otvorenju na pozdrav društvenog predsjednika izrekao lijep govor, u kojem je narodu prikazao kulturno i privredno značenje ove kuće za Gorski Kotar i Hrvatsko Primorje. Među sudionicima se nalazio i načelnik Sušaka g. Đuro Ružić, koji je već g. 1914. kao tajnik sušačke podružnice u sporazumu sa maticom vodio pripravne radnje za gradnju planinarskog skloništa u Smrekovcu pod Risnjakom i koji je g. 1930. prvi predložio sadašnje mjesto za gradilište ove kuće.

Na proslavi je došao upravitelj stočne stanice u Mrzloj Vodici g. ing. Zdanovski sa svojom gospodom, koji je dobrovoljno pomagao društvo kod prevoza građevnog materijala. Otvorenju je prisustvovao pristav g. Hranilović, koji je kao izaslanik kot. poglavarstva u Delnicama obavio službeni očevid u kući u svrhu izdanja dozvole za stanovanje i točenje pića.

Na sve je učesnike novi planinarski dom učinio najpovoljniji dojam. Općenito se priznavalo, da je to jedna od najljepših i najudobnijih planinarskih kuća ne samo u našoj državi, jer se odlikuje ukusnom i lijepom vanjštinom, koja posve zgodno pristaje među one gorske stijene, kao i vrlo vješto zasnovanim nutarnjim uredenjem, u kojem su primijenjena novija iskustva iz planinarskih kuća u Alpama. Napose čulo se mnogo riječi hvale, što je zaslugom osnivača planova za tu kuću, g. ing. J. Neumanna, izgrađena vrlo prikladna i prostrana blagovaona, u kojoj se gosti vrlo voljko i udobno osjećaju, i što su i spavaonice snabdjevene dašcanom oplatom, tako da će sve prostorije biti suhe i tople. Treba priznati, da je i graditelj Marko Vukelić uložio mnogo mara i truda, da mu ova peta planinarska gradnja što bolje ispadne, što mu je po sudu mnogih uspješno pošlo za rukom.

O podne obavilo se otvorenje novog doma govorima predsjednika J. Pasarića i tajnika ing. J. Neumanna, poslije kojih su držali govore bivši ban Dr. J. Šilović, predsjednik Dr. Dinko Vitezić u ime sušačke podružnice, kot. pristav Hranilović i sušački načelnik Đuro Ružić. Potom je predsjednik proglašio planinarski dom na Risnjaku otvorenim i naglasio, da će kroz cijelu godinu biti stalno otvoren i opskrbljen, a svečano otvorenje da će se ovršiti na Duhove buduće godine. Na koncu je pozvao sve učesnike, da što češće posjećuju ovaj dom zimi i ljeti i da kod ljetnih uspona pomno paze i čuvaju planinsku floru, napose krasni runolist, najljepši ures i diku Risnjaka.

Iza objeda planinari, zadovoljni opskrbom, što ju je priredio sadašnji opskrbnik g. Marko Vukelić, i veseli radi ovoga lijepog uspjeha hrvatskog planinarstva, počeli su silaziti u dolinu, da se još iste večeri i noći vrate svojim domovima, puni lijepih dojmova sa odlukom, da ponovno hodočaste na Risnjak, gdje sada imadu udobno i prostrano sklonište, a mnogi sa čežnjom u srcu: »Nazaj, nazaj u planinski raj!«

Svečano otvorenje sa blagoslovom kuće obavit će se na Duhove buduće godine, do kada će kuća biti opremljena svim potrebenim namještajem i posteljinom za veći broj posjetnika. Sada je kuća za zimsku sezonu potpuno uređena: u velikoj blagovaoni i svim spavaonicama izvedena daščana oplata, izgrađene glinene peći, namještene klupe, stolovi i stolci za 100 gostiju, nabavljen potreban kuhinjski i gostionski pribor, postavljeno 20 željeznih sklopnih kreveta sa slampnjačama i 40 toplih gunjeva. Za proljeće i ljeto smjestit će se u tri posebne sobe udobni kreveti (7-9) sa prikladnim namještajem, a u 2 zajedničke spavaonice uz sklopne krevete još mornarski dvostruki ležaji, pa će u kući moći noćiti oko 50 lica.

U kući je uvedena ista pristojba za ulazninu i noćarinu kao u Tomislavovu domu na Sljemenu: ulaznina D 1 za članove, D 2 za nečlanove; noćarina u zajedničkim sobama D 10, u posebenim D 15 za članove, za nečlanove D 15, odnosno D 25. Članske pogodnosti uživaju članovi saveznih planinarskih društava kraljevine Jugoslavije i Asocijације slavenskih planinarskih društava — Preko ove zime u kući će stalno boraviti opskrbnik (graditelj Marko Vukelić), koji će kuću čuvati i za lijepih dana zračiti, da se u nju ne uvuče vlaga, a uz to će primati planinare i skijaše na konak i opskrbu, jer se računa sa znatnim zimskim posjetom, osobito na blagdane. Tako ova najčarobnija planina Gorskog Kotara zaslugom hrvatskih planinara dobiva udobnu planinarsku kuću, koja će služiti i kao visoko gorsko ljetovašte i zimsko sunčalište, a ujedno dostojno reprezentirati hrvatsko planinarstvo na toj istaknutoj medi Gorskog Kotara i Hrvatskog Primorja i tako biti jaka poluga za razvoj planinarstva i turizma u ovom prirodnim ljepotama tako bogatom kraju.

Za Risnjak dolaze na pruzi Zagreb—Sušak u obzir ovi prilazi i planinarske staze: 1. Sa stanice Delnice markiranim putem preko šume u Crni Lug (2 i pol sata) i odavde na vrh (3 sata). To je vrlo zgodan i lagan prilaz i uspon. U Crnom Lugu može se kod općine brzovjavo naručiti konak. 2. Sa stanice Lokve naručenim kolima po Lujzinskoj cesti do Mrzle Vodice (1 sat) i odavle pješke Suhom Rječinom kroz Medveda Vrata na kuću (3 i pol sata). 3. Sa stanice Fužine preko šume na Gornje Jelenje (2 s.). 4. Sa stanice Meje pješke po cesti do Gornjeg Jelenja (oko 1 i pol sata), odavle šumskom cestom pod Medveda Vrata (2 sata) i dalje na kuću (1 sat). To je također vrlo zgodan i lagan prilaz i uspon.

SA VELEBITA

Prvi uspon planinara sa Raba na Velebit

Članovi nedavno osnovanog H. P. D-a podružnice »Kamenjak« u Rabu, koji su u posljednje vrijeme izveli cijeli niz izleta na malone sve znamenitije točke na otoku Rabu, priređiše sredinom kolovoza svoj prvi uspon na gordi Velebit. U subotu (13. VIII.) sedam rapskih planinara, od kojih su bile dvije planinarke, ukraše se oko 14 sati u motorni čamac »Dolin«, kojim obično strani kupališni gosti polaze na izlet u krasan fjord Zavrnicu kod Jablanca. Stranci su za vrijeme vožnje sa zanimanjem slušali razgovor naših planinara, kako prema karti pokazuju na vrhove Velebita: Alan, Alančić, Rožanski Vrh i t. d., pa su mnogi požalili, što nisu znali, da se priređuje taj izlet, jer da bi se bili pridružili. Naši im planinari obećaše, da će drugi izlet biti oglašen i u svim hotelima, a na večer da će im u znak pozdrava zapaliti krijes na Alanu. Tako je taj prvi polazak naših planinara na Velebit imao i naročit propagandički uspjeh.

Iza razgledanja Zavrnice motorni je čamac krenuo u Jablanac, gdje se rapski planinari iskrcaše. Tu ih je čekao vodič sa magarčićem, da im uprtnjače prenese na Velebit. Napunivši boce vodom uputiše se (16.35) markiranom stazom u smjeru Turskih Vrata i Alana. Pored stanova Bevandića, preko glavne ceste Senj—Karlobag, uz kuće Baričevića i preko ceste Jablanac—Stirovača popeše se planinari kroz kameni klanac u Dundović-kosi na Turska Vrata (2 s. hoda). Pogled na more i otočje, naročito na Rab, bivao je sve ljepši i ljepši. Odavle su planinari dugo promatrali svoj otok i grad Rab, kako se milo i ponosno pružio u more kao kakav veliki parobrod s velikim dimnjacima — zvonicima. Tu su započeli svoj rad fotoamateri. Iza Turskih Vrata nestalo je pogleda na Rab, ali se

zato pojavi impozantan kameni toranj Strogir, koji strši u vis, a pod kojim je čovjek sitan kao mrav. Seljakinje sa mazgama natovarenima sijenom vraćaju se s planine ubrzanim korakom. Majka tijera mazgu, dok na leđima u drvenoj kolici jevci nosi sitne svoje dijete! Tužna slika bijedna života. Prečacem dobro označenim stigoše planinari pored stanova Deše i Miškulina na cestu Jablanac—Stirovača, koji silazi sa šumskih branjevinu do lugarnice Grabarje ($1\frac{1}{2}$ s. hoda). Sunce je zapalo, mjesec se pojavio, a grad Rab pliva u svjetlu električnih žarulja, koje mu podaju sjajni izgled sa Velebita. Tom cestom nastave put i uz neprekidni pogled na rasvijetljeni Rab popnu se planinari na sedlo Alan (1332 m) u 21.30 s. Odmah se late posla, da prema obećanju zapale kriješ na sedlu Alana. Čim je ovaj na Kosici planuo, zablijesnu reflektor kod hotela »Praha« u Rabu i dvije raketne poljetješe u zrak kao otpozdrav krijesu na Alani.

Nakon večere i ugodnog spavanja na sjenu u gostioni Matijevića na Alanu u pet sati u jutro u nedjelju (14. VIII.) krenuše planinari od Kosice, gdje je strelicom označen put, lijepim novim turističkim putem prema Rožanskim Kukovima. — Cijelim putom a naročito putom po turističkim stazama sjećali su se rapski planinari gosp. ing. Premužića, vrijednog planinara, koji je turističke staze po Velebitu izveo, koji im je još u proljeće održao u Rabu planinarsko predavanje o Velebitu pozivajući Rabljane na Velebit i koji im je za put poslao sve potrebne upute i savjete. Opetovano su rapski planinari naglašavali: Sada bi trebao da bude s nama naš Premužić! Nakon krasne bukove šume ukazao se je strmo pod brdom fjord Zavrtnica i Jablanac. Fotoamateri neprestano napuštaju stazu, penju se i silaze. Planinari se orientiraju specijalnim kartama, Poljakovim »Planinarskim Vodičem po Velebitu« i u istomu priloženim kartama, naročito pak pismima g. Premužića, u kojima je označio razne vrhove i upozorio na vanredne vidike. Na putu su brojni tragovi od medvjeda. Lovci tumače da po tragovima mora da je ovuda prošla medvjedica sa dvoje mladih. Tako stigoše i u Rožanske Kukove! — Redaju se kukovi, sve jedan ljepši od drugoga: Krajačev Kuk, Crikvine, Hircov Kuk, Premužićev Toranj i dr., dok se ne pojavi planinarska kuća, Rosijeva kuća (1620 m) pod Pasarićevom kućom. U kuću stigoše u osam sati u jutro. — Zračenje kuće, upisivanje u knjigu posjetilaca, fotoamateri rade, odmor. — Međutim kako naši planinari treba da su već po podne u Jablancu radi povratka motornim čamcem iz Jablanca u Rab, nema dugog zadržavanja, već se nakon 50 minuta počnu vraćati natrag turističkom stazom put Alana. — Već kod polaska a naročito i kod povratka opetovano zaključiše, da drugi put treba doći naročito u-Rožanske Kukove, prespavati u Rosijevoj kući i čitav dan pregledavati krasne Rožanske Kukove. — Na povratku do Alana popeše se na Alančić (1612 m), sa kojeg se otvara neopisiv pogled na more, otočje, otok Rab i grad Rab. — Cijeli Rab, otok i grad protegao se pod Velebitom kao na dohvati. — Jasno se razabiru sve uvalice i dražice, sela i zaseoci na Rabu: u prvom redu grad Rab, Barbat, kućice u Banjolu, Kamporska Draga, šume Dundo i Kalifront, Supetarska Draga sa svoja tri krasna otočića Maman, Srednjak i Sajnovac, pa cijeli Lopar sa svojim dugačkim krasnim pješčanim žalima, otočić Goli i Grđur. Sve se vidi, cijeli otok Rab, sve u tančine! — A naš Kamenjak na otoku Rabu iskače svojim kamenjem i svojom strmom razvedenom istočnom obalom. Tri puta više nad morem popeše se naši planinari nego što je najviši vrh Kamenjak na Rabu na istoimenoj kosi, po kojem ima ime podružnica H. P. D. u Rabu »Kamenjak«. — Fotoamateri na Alančiću i pored silnog planinarskog uživanja nisu bili potpuno zadovoljni, jer nisu mogli snimiti taj krasni pogled sa Alančića radi maglice, koja se je dizala zbog silne zapare, kako već duže vremena nije padala kiša. — Ali zato zaključiše naši planinari, naročito fotoamateri: nakon prve kiše eto nas opet na Alančiću; taj

divni pogled mora biti fotografiran, i ta slika će najbolje pokazivati, kako je Velebit, naročito srednji Velebit, sa Rabom jedna turistička cijelina!

Sa Alančića spustiše se naši planinari prečacem na Alan i nakon objeda prečacem označenim preko Strogira i Turskih Vrata opet u Jablanac, a iz Jablanca motornim čamcem u svoj Rab, gdje su dočekani od radoznalih svojih prijatelja i znanaca, koji su vidjeli pozdrav krijesom planinara svojem Rabu sa Velebita, a odzdraviše im raketama i reflektorom od hotela »Praha«. Prvi je to i nezaboravan uspon na Velebit, a drugi će slijediti! Pored domaćih planinara drugomu usponu priključit će se i stranci, kupališni gosti u Rabu. Postepeno ustajnim planinarskim radom Podružnice H. P. D. »Kamenjak« u Rabu unapredit će se stalno planinarenje na otoku Rabu i njegovu okolišu, na gordom Velebitu, unapredit će se i pojačati turizam, promet stranaca na našem Primorju!

»U čka«

U ZEMLJI FESOVA I MINARETA

Uspon na Veliki Cincar (2006 m)

Naš »Mesor je i ove godine izveo više značajnih izleta. Nakon Biokova nadošao je ovaj na Cincar-Planinu, tamo daleko sjeverno od Livna. Nakon tri sata vožnje autobus nas je doveo u slikovito Livno. Simpatična varošica. Cista i uredna, s odličnom vodom, divnim prostranim parkom, punim debela hlađa i pito-reškim kanalima poezije i lirskih motiva. I Split bi se s njime mogao da ponosi.

Ali što je najvažnije i što Livnu uz zdravu planinsku klimu (760 metara visine!) daje odlične preduvjete za ljetovanje, jesu dobri, pristojni i jeftini hoteli s tekućom vodom u sobama i nadasve jeftinoća hrane po gostonama. Livno je bogato povrćem, zelenilom, stokom, peradi i pastrvama. Cijene su bagatelne, nevjerojatno niske.

Na dolasku dočekao nas je sreski načelnik gosp. Glumac, gradonačelnik gosp. Mijo Kaić i upravitelj stočne stanice Primorske banovine gosp. Ing. Maso Baljić sa svojim asistentom gosp. Ing. Marušićem, te gosp. Petar Luger, koga splitski planinari nazivaju konzulom splitskim, a on to i jeste. U društvu ovih građana pod vodstvom gosp. Ing. Baljića pregledasmo uzorno uređenu stočnu stanicu, kojoj je svrha promicanje i racionalno gojenje stoke i peradarstva. Stanica je pod njegovom upravom i marnim radom podignuta na zamjernu visinu, a opće je mišljenje da će njegovom spremom i sposobnošću, uza svu konzervativnost seljaka s vremenom uspjeh biti veći. Na nas je stanica ostavila najbolji utisak. U Livnu smo uopće svuda bili vrlo lijepo i simpatično susretani, što znači, da su Mosoraši poznati i podalje od Splita.

Odmah poslije objeda (pastrve!) kod Đida krenusmo na staje stočne stanice pod Cincarom. Tamo smo stigli nakon pet sati pješačenja. Čitavo se je osoblje takmičilo kako da nam bude što više pri ruci. Te staje na visini od 1450 m a na domaku hladnom vrelu Begovači, sastoje se od šest prostranih staja, uz stan nadzornika gosp. Marinčića, sirarne i par hiljada glava stoke sitnoga i nešto krupnoga blaga, koje ostaje ovdje kroz zimu, a ljeti imade prostranih pašnjaka.

Ranim jutrom nakon noći prospavane na planinarsku uputismo se na vrh. Zapravo je to bio jedini pravi uspon. Dok je prvi dio puta preko Krug-Planine, koji prevalismo dan prije, više izgledao kao nedogledan planinski pašnjak, taj je dio puta bio vrlo strm, a uz to i za osrednjeg planinara dosta lak. U sat i po stigsmo na vrh i ostali smo zbilja zapanjeni bogatstvom vidika, koji nam se ukazaše. Dugo smo ostali na vrhu diveći se divnim prizorima i promatrajući božanstvene scenarije:

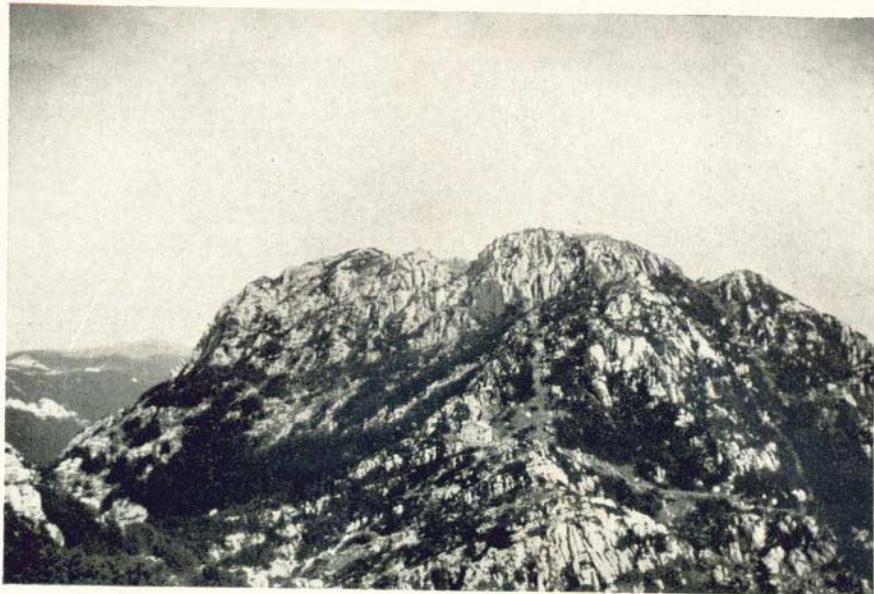

Foto: ing. N. Zdanovski

RISNJAK (1528 m): POGLED S MALOGA NA VELIKI I NA PLANINARSKI
DOM H. P. D-a.

Foto: Lj. Griesbach

RISNJAK: PLANINARSKI DOM H. P. D-a POD VRHOM (1420 m).

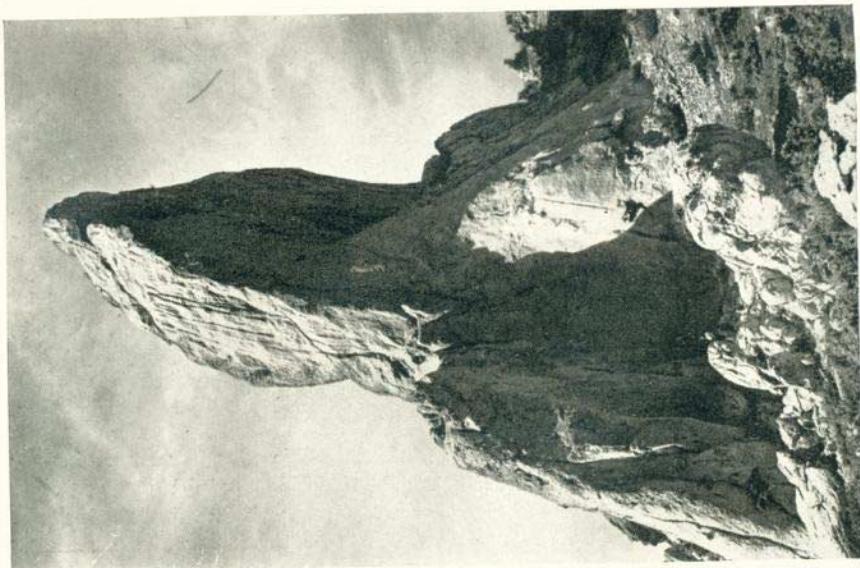

Foto : M. Maroević
SJEVERNI VELEBIT: TORANJ STROGIR S JUŽNE
STRANE NAD JABLANCEM.

Foto : M. Maroević
ROŽANSKI KUKOVI: RABSKI PLANINARI
PRED ROSLJEVOM KOLIBOM.

S juga, preko Golje-Planine i Staretine vidi se kolosalni lanac Dinare s velbenim, impozantnim Troglavom, poznatim našim Mosorašima; a vidi se Mosor i more. Sa zapadne se strane preko Šator-Planine vidi do strme Klekovače, a sa sjeverne strane čitave falange raznih vrhova i gусте crne šume crnogorce, jer već na sjevernim proplancima Cincara počinju divlje bosanske šume, leglo vukova i medvjeda, nad kojima šestare golemi orlovi, kojih vidjesmo od vremena do vremena. Od tih vukova i medvjeda često stradaju stada ovaca i konji po Cincaru. Velike se planine vide i prema istoku: do Bjelašnice i Prenja.

Šli smo bilom Cincara u svoj dužini s istoka u smjeru zapada i zastali smo na krajnjoj točki njegovoj, koja pruža vanredno romantični prizor nasuprot amfiteatralnom glamočkom polju sa jezercima, koja nastaju odatle, što ponori ne mogu da progutaju svu vodu.

Tu smo na očigled te divne slike, načičkane zaseocima, bogatim i ilirskim starinama, ostali dugo kao u nekoj ekstazi. Ostali smo čitav jedan obilati sat uživajući i roneći u tu divnu sliku velebnosti i zelenih niansa, obasanih raskošjem lipanjskog sunca. Ma da je temperatura bila niska (moglo je biti + 3 C od prilike), ostadosmo tu zadivljeni kao prikovani.

Povratismo se u staje, kad je sunce već bilo prešlo zenit. Dočekao nas je drugi ražanj, što ga je kao i prošle večeri, spremila uprava stočne stanice. U tri sata po podne nastupismo povratak drugim putem, ali uvihek preko mora zelenila, zatim ponovno preko livanjskog vidikovca Tebra u šumi Bašajkovači, sidosmo u ubavo Livno, koje smo ponovno sa tog divnog balkona promatrali, ovaj put u sjaju kasnog popodnevnog sunca. Sve su oči bile uprte u Livno. Svi su isticali, da je to vanredno lijepa slika. Taj Tebar je što je Splitu Marjan. Imaš grad niže kao na dlanu.

Usput smo susretali velika stada ovaca i konja, koja pasu sa svojim pastirima omotanim u biljcima, čuvana od pseta ovčara i vučjaka, jer je opasnost od vukova i često po koja ovca ili konj nastrada od njih. Ovce suviše nastrandaju — i ako rjede — od zmija ridovka, koje zamjenjuju poskoke, koji u tim visinama zbog vrlo niske temperature ne mogu da postoje. Takovog jednog šargana je ulovio naš predsjednik prof. Giometta, dok mu je jedan drugi na veliku njegovu žalost pobjegao. Večer povratka bila je naročito vesela i ugodna. Naši prijatelji su opet bili kod nas i sproveli smo je u ugodnom raspoloženju i pjesmi.

Prije podne trećeg dana razgledavali smo Livno, a napose izložbu ručnih radova zanatske stručne škole. Osobito nas je zanimala čilimarnica sa obiljem motiva bosanskih, dalmatinskih i muslimanskih. Naše su drugarice pregledale jednu muslimansku pučku kuću, čija je domaćica, žena jednog pekara, pristala da im je pokaže. One nam pričaju o uzornoj čistoći u toj kući.

O podne objedovasmo opet kod našeg Đida Kaića obilato pastrva (15 dinara objed), a u 13.30 sati udosmo u udobni Slipčevićev autobus. U 17 sati bijasmo već u Splitu. Niže Klisa ugledasmo ponovno more, koje smo bili izgubili s vida nakon Cincara i Prologa.

Svi učesnici kažu: Divan izlet! Obično su svi naši izleti lijepi i prave idile u prirodi, pravi užitak tajinstvenih čari prirode. Ovaj pak punim pravom može da važi kao lijep i zanimljiv, možda najljepši i najzanimljiviji usprkos kiši, koja nas je kod staja pri dolasku bila lijepo poškropila.

Sama tri sata vožnje, a koja razlika okoliša! Imamo jedno zanimljivo zaleđe, koje će postati domenom našeg ljetovanja, a to i ne znamo. Jedna Nijemica-planinarka, koja nam se je bila pridružila, bila je ushićena, sva kao začarana. Ona nije sigurno u snu sanjala da će nedaleko Splita vidjeti svu onu raskoš istočnjačkog života... A. Seitz.

RAD PODRUŽNICA H.P.D.-a

1. H. P. D. podružnica »Bjelašnica« u Sarajevu

održala je 16. I. 1932. svoju 9. godišnju skupštinu pod predsjedanjem Dr. J. Flegera, koji je u pozdravnom govoru odao počast umrlom članu Peri Raguzu, na što su prisutni ustali s poklikom »Slavju mu!«. Ištice da se društveni rad sve više razvija, čemu je dokazom velik broj izleta i izletnika, a napose živa djelatnost članova fotoamatera i ski-sekcije. Središnjica je uvek iskazivala svoje simpatije prema Bjelašnici, što se je i u društvenom glasilu naglašavalo. Nato je tajnik dr. A. Raguz u opširnom izvještaju prikazao društveni rad u tri pravca: u planinarenju, zimskom sportu i fotografiji. Od zadataka najglavnijih je gradnja planinarske kuće na Treskovici, u koju se svrhu sabiru dobrovoljni prilozi i ubire izvanredna članarina, ali uspjeh nije bio takav, da bi se bilo moglo pristupiti gradnji. Središnjica je za sada predvidila oko Din 10.000 za podizanje te kuće odobriviši planove s nekim izmjenama, dok se molba za zakup zemljišta nalazi kod nadležne oblasti. Prilozi se dalje sakupljaju, te je u svrhu propagande odbornik prof. Rendeo održao predavanje o Treskovici planini uz prikazivanje slika ove najljepše planine u Bosni. — U prošloj godini održano je 38 izleta sa 302 izletnika, što je prema prije svakako znatan porast. Marlivi članovi markirali su put stan. Ivančići—Kriivojevićke spilje i stan. Pažarić—Vrelo Kradenik—Stanovi—Hranisava. Velik se napredak primjećuje u skisportu: društvo ima 5 verificiranih članova te je zastupano u zimsko-sportskom podsavезu po odborniku Plačeku. Društvo je najavilo po jednu sanjkašku i skijašku utakmicu. — Članovi foto-sekcije pokazali su mnogo smisla za lijepu fotografiju, pa su najviše snimali predjele naših planina, a slike su izlagane u društvenom ormariću i prigodom kongresa Rotary-kluba i »Putnika«, u gradskoj vijećnici. Društveni je album povećan znatnim brojem krasnih slika, u čemu imaju najviše zasluga članovi Kahn, Cvitković i Plaček. — Sjednica je održana 11. Društvo je priredilo vrlo uspješno predavanje o »našim zmijama otrovnicama«, što ga je držao prof. Zaplata, a poslije njega je predsjednik Dr. Fleger govorio o upotrebi serumu pri ujedu zmija. — Broj članova je ostao isti: 3 utemeljitelja i 130 redovitih članova; na društveno je glasilo »Hrvatski Planinar« pretplaćeno 12 članova. — Rad s ostalim sarajevskim planinarskim društvima bio je prijateljski i srdačan. I sa ostalim hrvatskim društvima bio je odnos odličan, te je Hrvatski Klub društvu besplatno ustupao prostorije za sve priredbe, a središnjica »Napretka« dozvolila smještenje oglasnog ormarića na zakladnom domu.

Blagajnik Dr. Franjo Raguz podnosi blagajnički izvještaj: prihodi Dinara 5.469.37, što s gotovinom iz g. 1930. od D 6.845.59 iznosi D 12.314.96; a izdaci D 2.215, čista imovina D 10.109.96, vrijednost inventara D 4.108. Predsjednik predlaže, da se od čiste imovine odvoji D 5.000 u fond za gradnju kuće, što se prima. — U ime nadzornoga odbora izvješćuje Dr. Marćec da su knjige nadene u potpunom redu i predlaže da se dade odrešnica odboru. Nato su u upravni i nadzorni odbor izabrani ovi članovi: predsjednik Dr. Josip Fleger, tajnik Josip Plaček, blagajnik Dr. Franjo Raguz, voda Josip Cvitković; odbornici: Dr. Ante Raguz, gđa Mica Marćec, prof. Ivan Rendeo, Dr. Zdravko Šutej; nadzorni odbor: Josip Nepomucki, Dr. Pavao Marćec, Josip Belančić. Napokon je odlučeno da se čitaonici »Napretka« poklone sve sakupljene knjige.

H. P. D. podružnica »Papuk« u Virovitici

držala je 6. III. o. g. svoju 4. redovitu glavnu godišnju skupštinu pod predsjedanjem g. L. Bakotića, koji je zahvalio članstvu na odzivu. Tajnik A. Jer-

ž a b e k u svom izvještaju ističe, da je društvo u pr. god. odlaskom A. Španića izgubilo jednoga od najagilnijih planinara i odbornika, pa da je uprava na njegovo mjesto optirala Dr. M. Samobora. Podružnica broji 73 člana; i to 53 muških i 20 ženskih; 1 člana više nego u pr. god. Istupilo je 12 članova (od kojih je 8 premješteno iz Virovitice), a pristupilo 13 novih. Uprava može biti takovim brojem zadovoljna, ako se uzme u obzir teško gospodarsko stanje i uskrata povoljnih pogodnosti na željeznicama. Sadašnjom pogodnošću za 6 članova kod skupnih putovanja mogu se donekle koristiti samo središnjica i neke veće podružnice, dok manje podružnice od toga nemaju ništa, jer se kod njih za veće izlete u današnje vrijeme mogu jedva skupiti i 3 člana, pa bi takovu pogodnost planinarima trebalo i dati.

Osim izleta, koji su izvedeni u najbližu okolicu, upriličena su i 3 veća izleta i to na Kalnik, Jankovac i Papuk, na kojima je sudjelovalo 47 članova (30 muških i 17 ženskih). Na žalost sadašnji saobraćaj na pruzi tvrtke Guttman od Čačinaca do Drenovca prama Jankovcu i na pruzi drž. željeznica prama Daruvetu i Pakracu jest takav, da se na nedjelje i blagdane u jednom danu ne može izvesti izlet iz Virovitice u Jankovac i na Papuk, koji su najglavnija izletišta za ovaj kraj. — U prošloj godini društvo je priredilo 2 zabave: 31. I. 1931. planinarsku redutu u Hrvatskom domu i 6. XII. Nikolinjsku večer, koje su dobro uspjele i brojno bile posjećene. Bivšem predsjedniku, g. Zgagi u Fali poslan je u znak zahvalnosti i sjećanja spomen-dar. Podružnica je i ove godine potpomogla bratske podružnice pri gradnji planinarskih kuća, poslavši »Jankovcu« u Osijeku D 200 i »Bjelašnici« u Sarajevu D 200, a središnjici za kuću na Risnjaku D 500. Društveni se sastanci drže u zimsko doba svakog utorka i petka, te je podružnica imala do 1.XII. 1931. društvenu sobu besplatno, ali od tada mora plaćati za sobu, svjetlo i ogrijev D 50 na mjesec. Društveni je inventar povećan te mu sada vrijednost iznosi D 4.965.23. Tajnički se izvještaj prima jednoglasno na znanje. — Izvještaj blagajnika M. Doppler-a iskazuje, da je podružnica imala u god. 1931. prihoda D 17.528.90 (u kojem je sadržan ostatak D 6.094.21 u gotovom iz g. 1930.), a izdataka D 9.123.24, pa da njezina imovina u g. 1931. iznosi D 13.952.79 (od čega je D 8.405.56 u gotovom) prema D 10.392.71 u g. 1930. i da je porasla imovina u g. 1931. za D 3.560.08. Taj se izvještaj prima u cijelosti na znanje. Nakon izvještaja nadzornoga odbora i odrešnice upravnom odboru prešlo na izbor nove uprave, koja je sastavljena ovako: predsjednik Lovro Bakotić, potpredsjednik Luka Pavelić, tajnik Antun Jeržabek, blagajnik Mladen Doppler; odbornici: Dr. Mihajlo Samobor, Mirko Ljubić, Feliks Gregor, August Peisker, Zvonko Plevnik; nadzorni odbor: Žarko Bartolović, Ferdinand Sirmay, Roko Pavoković. Predsjednik L. Bakotić zahvaljuje u ime cijelokupnog odbora na iskazanom povjerenju.

DRUŠTVENE VIJESTI

SVEĆANO OTVORENJE PLANINARSKOG DOMA NA RAVNOJ GORI

Kako je poznato, još g. 1928. osnovalo je H. P. D. podružnica »Ravna Gora« u Varaždinu fond za gradnju kuće na Ravnoj Gori kraj Trakoščana u Hrvatskom Zagorju. Najprije je pribavila prikladno zemljište sa šumom, koja može da služi kao prirodni perivoj. Podružnica je bila mišljenja, da na toj gori (680 m) nema smisla graditi maleno sklonište, jer se ovdje nalaze ljudska naselja u neposrednoj blizini. Ravna Gora radi vanredno lijepog vidika, krasnih šuma, obilja pitke vode i lakog prilaza od prirode je kao stvorena za ljetovalište i dulji boravak u zimi. Na nju pristaje oveća planinarska kuća prema uzoru sličnih zgrada u Sloveniji.

(na Pohorju), u koje je dosad na ljetovanje polazio znatan broj Varaždinaca. S tom se osnovom u načelu složila susjedna naša planinarska podružnica »Željezna Gora« u Čakovcu, koja je odlučila ulagati sav raspoloživi novac u zajednički fond za gradnju te kuće. Usprkos teškim prilikama i privrednoj krizi posloj je za rukom skupiti toliko novčanih sredstava, naročito uz pripomoć spomenute susjedne posestrime i gradana varaždinskih, da se je početkom ovoga ljeta moglo pristupiti gradnji. Ova je ovih dana uspješno završena, pa će se svečano otvorenje obaviti u nedjelju 9. listopada o. g. Temelji doma su od betona, dok je ostalo gradivo drveno, a unutrašnjost je ožbukana. U prizemlju je zajednička blagovaona, kuhinja i stan opskrbnika. U prvom katu su tri sobe sa dva kreveta i dvije sobe sa tri kreveta, a u mansardi je jedna soba i dvije skupne spavaone za 16 osoba, i to jedna za planinare, a druga za planinarke. Cijeli dom je udobno opremljen, te će služiti uz planinare i drugom općinstvu za ljetovanje i zimovanje na žarkom suncu i svježem gorskom zraku, jer će biti kroz cijelu godinu otvoren i opskrbljen. To novo djelo hrvatskih planinara važna je kulturna tekovina i vidljiv dokaz stvaralačkog rada za opće dobro. Razvoj hrvatskog planinarstva i turizma u Hrvatskom Zagorju, koje je Bog i priroda obdarila tolikim prirodnim krasotama, dobiva time novi zamah, a nema sumnje, da će i okolni seljački narod od toga doma imati koristi.

DVIJE NOVE PLANINARSKE KUĆE H. P. D-a U GRADNJI. Osim dovršenih planinarskih domova na Risnjaku i na Ravnoj Gori ove je godine započeta gradnja još dviju planinarskih kuća H. P. D-a, i to blizu Vošca (1400 m) pod vrhom impozantnoga Biokova nad Makarskom i u romantičnom Jankovcu kraj Požege u gori Papuku.

Prvu gradnju izvodi H. P. D. podružnica »Biokovo« u Makarskoj pod vodstvom svoga agilnoga predsjednika g. ing. J. Oraša. Proljetos je izgrađena čatrnja od 40 kubika, poravnano gradilište, izlomljen kamen i spaljeno vapno, a onda dopremljen pjesak i beton, da se može započeti sa gradnjom, koja je bila jako oteščana radi skupog prenosa građevnog materijala i zbog neprilika s vezanim ulozima građevne glavnice. U kući je blagovaona, dvije spavaonice, jedna za muške, druga za ženske, kuhinja i izba. Kuća prizemnica ima ove jeseni doći pod krov, što će stajati oko 60.000 D, a budućeg se proljeća kani izvesti unutarnje uređenje, za koje će matica dati svoju obećanu pripomoć. Za ovu se kuću nalazio kod nje prinos bivšeg Oblasnog odbora zagrebačke oblasti iz god. 1928. u iznosu od D 20.000, koji je bio uložen u banku i s kamatima nastao na 24.000.—

Drugu gradnju planinarske kuće na Jankovcu u Papuku rukovodi naša podružnica »Jankovac« u Osijeku pod vodstvom svoga pothvatnoga predsjednika g. Firingera. Ta se kuća sastoji iz prizemlja, prvog kata i potkrovija. U prizemlju je velika blagovaona, kuhinja i izba, a u prvom katu dvije skupne spavaone, jedna za muške, druga ženske. Zemljiste je dala u zakup tt. S. H Gutmann na 15 godina. Kuća se počela graditi sredinom ljeta, pa dolazi doskora pod krov, a nutarne će se uređenje izvesti na proljeće buduće godine, do kada će matica dati svoju obećanu pripomoć za potpunu izgradnju ove prve planinarske kuće H. P. D-a u području slavonskog sredogorja.

SNUJU SE ČETIRI NOVE PLANINARSKE KUĆE H. P. D-a U GOD. 1933. Dvije naše revne podružnice, H. P. D. »Papuk« u Virovitici i H. P. D. »Bjelašnica« u Sarajevu skupljaju prinose i izvode predradnje za izgradnju planinarskih kuća u svome području. Vrla naša »Bjelašnica« namjerava podići uz potporu matice buduće godine prikladno planinarsko sklonište na Treska-

vici, najlepšoj bosanskoj gori u blizini Sarajeva, i to pod Ilijašem između Crnog i Velikog Jezera (vidi lijepi opis g. Dr. J. Flegera u njegovu članku »Treskavica« u ovom broju). Okolina tih jezera na glasu je kao najljepše i najbrojnije posjećivano mjesto na Treskavici, koje leži u središtu ove prekrasne planine, te se odavna osjećala potreba, da se ovdje sagradi planinarska kuća.

Naša marna podružnica »Papuk« zasnovala je gradnju nove planinarske kuće u svom radnom području, i to u okolini Jasenovačkog puta i u šumskom predjelu Franješina, te je već predala možbu ministarstvu šuma i ruda i brodskoj imovnoj općini za gradilište i gradivo. Ako stigne povoljno rješenje, kuća se ima izgraditi uz potporu matice tokom buduće godine. Tomu treba dodati, da slične gradnje sniju još dvije naše poduzetne podružnice, i to H. P. D. »Strahinjšića« u Krapini, koja želi podići sklonište ili piramidu sa skloništem na Strahinjšćici nad Krapinom, pak H. P. D. »Kačnik« u Križevcima, koji ima vrlo lijepu i važnu osnovu za preuzeće historijske gradine Kačnika i podignuće prostrane planinarske kuće pod njime, koja bi služila i za ljetovanje i zračno zimsko boravište.

Utješna je pojava, da se u planinskim krajevima sve više širi zdravi planinarski pokret, koji sa plemenitom, narodnom, odgojnom i kulturnom socijalnom zadaćom spaja ozbiljnu brigu za podignuće narodne privrede, što je napose u ovim teškim i sudbonosnim vremenima od nemale važnosti.

OSNUTAK DVJU NOVIH PODRUŽNICA. U mjesecu listopadu započinju redovno društveno djelovanje nove dvije naše podružnice: H. P. D. podružnice »Strmca« u Novoj Gradiški i H. P. D. podružnica »Kamenjak« u Rabu. Prva je zasnovana još prije godinu dana na pouzdanom sastanku, koji je na poziv g. Mažurana održan 21. VIII. 1931. i na kojem se već u početku prijavilo oko 20 članova, prihvaćena pravila i izabran privremeni odbor sa zadatkom, da pravila pred oblasti na odobrenje i organizira podružnicu. Pošto su pravila »Strmca« potvrđena, sazvana je za nedjelju 9. X. o. g. prva glavna skupština, na kojoj se ima izabrati predsjednik, upravni i nadzorni odbor, koji ima urediti poslovanje i voditi društvo. To je iza »Jankovca« u Osijeku, »Papuka« u Virovitici, »Čaklovca« u Pakracu i »Vranog Kamena« u Daruvaru peta podružnica H. P. D-a na podnožju slavonskog sredogorja, a nadamo se, da će im se do-skora pridružiti kao šesta u Brodu na Savi, gdje je dosad već dva puta pokušana takva organizacija, ali nije bilo rada i pravih — ljudi. — Druga podružnica na Rabu zamišljena je na poticaj odličnih narodnih radnika i planinara gg. ing. A. Premužića i Dr. M. Tomašića, od kojih je prvi ondje 11. III. o. g. u svom krasnom predavanju o značenju turizma na Rabu zagovarao osnutek takve planinarske organizacije u tom divnom kraju, a drugi na sastanku od 8. VI. o. g. iznio potrebu organiziranog gajenja planinarenja, našto su prisutni jedno-glasno zaključili, da se u Rabu osnuje podružnica H. P. D-a s imenom »Kamenjak« po najvišem vrhu Kamenjaka na otoku. Pošto su pravila potvrđena, sazvana je za srijedu 19. X. o. g. u 9 sati na večer prva redovita glavna skupština, na kojoj će se izabrati predsjednik, upravni i nadzorni odbor. H. P. D. matica srdačno pozdravlja obje bratske podružnice i želi im najbolji uspjeh!

OSNIVANJE ŠEST NOVIH PODRUŽNICA H. P. D-a. Produktivni i konstruktivni planinarski rad, što ga u novije vrijeme usprkos teškim prilikama razvija H. P. D. u sporazumu sa svojim podružnicama na prospjeh planinarstva i turizma, nailazi na pažnju i razumijevanje kod našega svijeta, napose u krajevima na domaku planina. Može se reći, da gradnja svake nove planinarske kuće u jednom kraju daje pobudu za sličnu djelatnost i osnivanje novih podružnica

ne samo u blizom susjedstvu, nego i u udaljenim planinskim krajevima. Svaki kraj i svaka znatnija gora kao da želi imati svoju planinarsku podružnicu i svoju planinarsku kuću. Tako su matici tokom ovoga ljeta stigle radosne vijesti, da se na šest raznih mjesta društvenoga područja radi na osnivanju novih podružnica, dok su nove podružnice u Novoj Gradiški i Rabu već doista i osnovane. O njihovu će se osnutku u ovom listu potanje izvjestiti, kad stigne potvrda novih pravila.

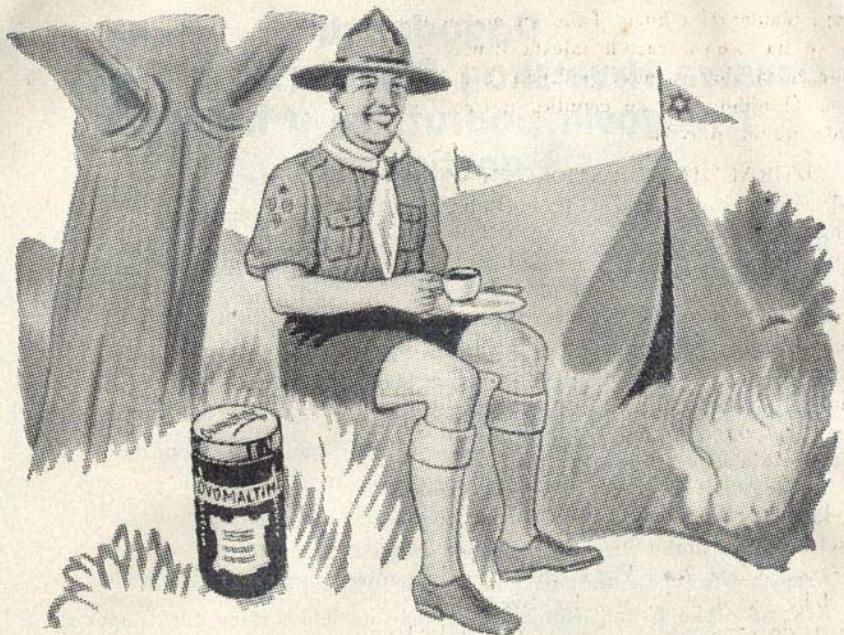
IZGRADNJA TURISTIČKE STAZE NA RABU. Netom osnovano H. P. D. podružnica »Kamenjak« u gradu Rabu razvija živu i hvale vrijednu djelatnost. Dosad je izvela više propagandističkih izleta na otoku Rabu i jedan vrlo lijepo uspjeli uspon na Sjeverni Velebit, o kojem donosimo na drugom mjestu zanimljiv opis sa dva krasna fotografска snimka. Sada nam opet javljaju o novom uspjehu ove radine podružnice. Ona je nedavno dala poticaj, da se izgradi turistička staza poput one u šumi Dundo na najviši vrh na otoku Rabu, na Kamenjak 408 m, sa kojega se otvara prekrasan pogled na otok, more i otoče, na planine od Učke preko Kapele i Velebita sve tamo do bregova oko Zadra. Njezin je poticaj prihvatile upravna općina Rab sa svojim kupališnim povjerenstvom, a stazu je trasirao na molbu »Kamenjaka« g. ing. Ante Premužić i jedan dio gg. ing. Horvat i šumar Novak. Sabirani su na Rabu prinosi za gradnju i pogodba je sklopljena sa radnicima iz Stinice. Rad lijepo napreduje. Poslije kose Sv. Ilike preko polja a iza kuće Šćerbe novi put ide u Velu Dragu, u kojoj se nalazi Živa Voda (285 m, dobra pitka voda, gdje se vredo uređuje) pa dalje na plato Kamenjaka. Svega je izgrađeno 1020 m, a još se ima izvesti 680 m do samog vrha. Na redovitom tjednom sastanku društvenih članova od 29. IX. o. g. stvoren je zaključak, da će se otvorene ove staze obaviti svečano po svoj prilici već u drugoj polovici listopada, a do godine da će na vrhu Kamenjaka podići prijeko potrebnu kamenu kulu kao vidjelicu i odmorište turista. Važnost nove staze je očita. Stranci uvijek brojno posjećuju Kamenjak radi jedinstvenog vidika sa njegova vrha, koji je dosad bio teško pristupan, dok evo nije »Kamenjak« probio na svoga imenjaka udobnu stazu.

SADRŽAJ: Dr. Josip Fleger: Treskavica (sa 2 slike J. Kahna na umj. prilogu), str. 291. — Dr. Karlo Bošnjak: Na nepoznatim i poznatim stazama u Crnoj Gori (sa 3 slike Dr. Kušana, 2 na umj. prilogu i 1 u tekstu), str. 297. — Ing. Ante Premužić: Obuća planinara u kršu, str. 302. — J. Pasarić: 1. Risnjak — hrvatski Triglav u malom; 2. Otvorene planinarske doma H. P. D-a (sa 3 slike, 1 Ljud. Griesbach, 2 ing. N. Zdanovskoga), str. 305. — Učkar: Prvi uspon planinara sa Raba na Velebit (sa 2 slike M. Maroevića na umj. prilogu), str. 310. A. Seitz: U zemlji fesova i minareta, str. 312. — Rad podružnica H. P. D-a: 1. »Bjelašnica« u Sarajevu; 2. »Papuk« u Virovitici, str. 314. — Društvene vijesti: 1. Svečano otvorenje planin. doma na Ravnoj Gori; 2. Dvije nove planin. kuće H. P. D-a u gradnji; 3. Sniju se četiri nove planin. kuće H. P. D-a; 4. Dvije novo osnovane podružnice H. P. D-a; 5. Osnivanje šest novih podružnica; 6. Izgradnja turističke staze na Rabu, str. 315—318.

»Hrvatski Planinar« izlazi 12 puta na godinu: pretplata stoji godišnje Din 50.—; za dake i neučenike Din 40.—; za inozemstvo Din 70.—. Pretplatu, reklamacije i rukopise prima HPD središnjica u Zagrebu, Samostanska ulica 2a. — Odgovorni urednik: prof. Josip Pasarić, Mđeveščak broj 57. — Izdavač: »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u Zagrebu. — Tiskar »Tipografije« d. d. Zagreb, Pteradorovićev trg 9. — Za tiskaru odgovara I. Ivanković, Zagreb, Selska c. 39.

ZA OKREPU I OSVJEŽENJE

uzimajte na izletima

OVOMALTINE

koncentrovanu, lako probavljivu hranu, koja zauzima minimalan prostor u naprtnjaci.

Šalica se Ovomaltine brzo i jednostavno priredjuje, odlično prija te daje snage za čitav dan.

Ovomaltine se dobiva u svim ljekarnama, drogerijama i boljim delikatesnim radnjama uz cijenu od Din 16 — za mašu kutiju.

Tražite besplatni uzorak pozivajući se na taj list od

Dr. A. WANDER D. D., ZAGREB

Pogodnosti članstva Hrvatskog Planinarskog Društva i njegovih podružnica u hotelima i gostonama

prigodom kraćeg ili duljeg boravka u ovim mjestima:

- Bohinjska Bistrica:** »Hotel Triglav za planinare krevet po Din 10.—.
- Crikvenica:** »Hotel Esplanade« na jelu i stanu 20% popusta. — »Pension Adria« na jelu i stanu 20% popusta. — »Park Hotel Crnković na jelu i stanu 20% popusta.
- Fužina:** »Konačište Zrinjski« na jelu i stanu 20% popusta.
- Gerovo:** kbr. 91 »Gostiona Zvonimir Žagar« na jelu i stanu 10% popusta. Kbr. 55 »Gostiona Roman Turk« na jelu i stanu 10% popusta. — Kbr. 45 »Gostiona Blaž Pajnić« na jelu i stanu 10% popusta.
- Ivanec:** »Hotel Ivančica« na jelu i stanu 10% popusta.
- Jablanac:** »Hotel Planinar« na jelu i stanu 20% popusta.
- Krapina:** »Hotel Central« na jelu i stanu 10% popusta.
- Krk, na otoku Krku:** »Hotel Jugoslavija« na jelu i stanu 10% popusta. — »Hotel Krk« na jelu 15%, panzija 8% popusta.
- Makarska:** »Hotel Miloš« na jelu i stanu 10% popusta.
- Novi:** »Pension Restaurant Villa Vera« 15% panzija, stan 10% popusta.
- Otočac:** »Hotel Plitvice« stan 15% popusta.
- Pakrac:** »Hotel Pakrac« na jelu i stanu 10% popusta.
- Skrad:** »Gostiona Planinar« na jelu i stanu 10% popusta. — »Gostiona Kuzma Jugović« na jelu i stanu 10% popusta.
- Sv. Juraj kod Senja:** »Gostiona Zrinjskom« na jelu i stanu 10% popusta.
- Starigrad kod Senja:** »Gostiona Vinko Babić« na jelu i noćenju 10% popusta.
- Sušak:** Restauracija »Kosovo« na jelu 10% popusta.
- Virovitica:** »Hotel Central« na jelu i stanu 10% popusta.
- Zagreb:** »Hotel Imperial« (Frankopanska 8) na stanu 10% popusta.
- Divjaki kod Skrada:** Gostiona Grge Stajduhara na jelu i stanu 10% popusta.
- Dubrovnik:** »Grand Hotel Petka« na jelu i stanu 10% popusta. — »Restauracija na Pilama« (g. Mozetić) na jelu 10% popusta.
- Osijek:** »Hotel central« na stanu 10% popusta.
- Split:** »Hotel Bellevue« na jelu 5%, na stanu 5% popusta. — »Hotel Slavija« u turističkoj sobi jeftiniji ležaji, na jelu 15% popusta. — »Hotel Salona« planinarski ležaji za člana H. P. D. po Din 15.—. — »Gostiona Kovachević« Eskulapova Poljana br. 3, na jelu 15%, na stanu 15% popusta. — »Jadran« znatne popuste. — »Restauracija Lučac« znatne popuste.

Đel-Jka

Zagreb, Treradovićev trg 6

Za šport

za dame 225.-

za gospodu 265.-

„Sljeme“
dvostruki djon

za dame 295.-

za gospodu 345.-

„Triglav“
iz nepromočive juhtovine

Zatražite naš besplatni ilustrovani katalog.

GRADSKA ŠTEDIONICA

OPĆINE SLOBODNOG I KRALJEVSKOG GLAVNOG GRADA

ZAGREBA

JELAČIĆEV TRG 20 (VLASTITA PALAČA) JELAČIĆEV TRG 20

ULOŠCI
preko Din 475,000.000–

OBAVLJA

najkulantnije sve burzovne kao i ostale
bankovne poslove,

ESKOMPTIRA mjenice,

IZNAJMLJUJE sigurnosne pretince
(SAFE-DEPOT)

PODJELJUJE

hipotekarne zajmove na novogradnje kao
i na starogradnje uz 9% čistih

ZA SVE OBVEZE NAPOSE ZA
ULOŠKE
JAMČI OPĆINA GRADA ZAGREBA